

Het Koekoeksjong - Een verhaal van een tweede gehechtheid

- ❖ Vertaald uit het Spaans. "Érase que se era... Volverse en reflexión" - Er was eens ... Omzien in bezinning

Inleiding

Als de eerste zo noodzakelijke gehechtheid van het jonge kind aan de ouders niet is gelukt, kan een tweede gehechtheid het kind nieuwe kansen bieden, bijvoorbeeld in een pleeggezin. Mooi om dit te mogen doen natuurlijk, maar romantiseer dit niet. Het kind kan zich alsnog gaan hechten en ontwikkelen, maar problemen uit de fase van vroege verwaarlozing kunnen alsnog de kop opsteken, los nog van het feit dat het leven met twee 'soorten' ouders ook voor het kind niet eenvoudig is.

De eerste drie jaren

Op 5 januari van jaar 1 kwam mijn jonge pleegkind Francisco, toen negen jaar, binnen met "Kijk eens! Mijn nieuwe vriend! Hij heet Diego." Diego was net de dag ervoor **negen jaar geworden**. Hoe ze elkaar al kenden? "Nou, ik zwierf toch altijd door de stad voordat ik bij jou kwam wonen, Diego ook en daar ken ik hem van." Gevraagd naar Diego's thuis, zei hij dat hij daar eigenlijk alleen maar sliep en overdag in de stad was. En het eten dan? "Och, dat jat [steel] je dan toch gewoon," zei de negenjarige, "of je haalt lege flessen weg achter een winkel, en levert ze dan voorin weer in ..."

Nadat ik een lunch had geserveerd en hij het huis had gezien, zei Diego: "Oh ... kun je hier eten? Er is hier speelgoed! En dieren! Nou, dan kom ik voortaan gewoon elke dag!" Hier heeft hij zich bepaald aan gehouden: hij werd overdag gewoon deel van het huishouden en de twee jongens konden goed met elkaar overweg. Minder goed kon hij overweg met zijn jongere broertje Chico, die al snel natuurlijk ook vaak kwam spelen. Waar hij dan eerder speelde? In een speeltuin, maar ... stilte ... nu niet meer ... Pas veel later vernam ik van zijn broertje dat de oppasser daar "aan hem had gezeten" en dat Diego die man daarna langdurig gechanteerd heeft, vermoedelijk dus om geld. Later verdween de man plotseling, naar ik vernam na een aangifte wegens net zo'n soort aanraking(en). Er was dus behoefte aan plek en contact, maar niet in die vorm, wat ook nooit gebeurd is.

Gaandeweg maakte ik kennis met de ouders, d.w.z. moeder en tweede vader. Zij bekeken alles, hadden de verhalen van hun kinderen al gehoord, en waren tevreden dat hun kinderen een plek hadden waar spel, eten én toezicht op hen was. "Ze luisteren niet naar ons, wel naar jou, hoor ik van ze. Ze gaan maar naar buiten, maar nu weten we waar ze zijn."

Gaandeweg bleef Diego ook in de weekenden graag slapen, daarna ook steeds vaker door de week. Ik bracht de beide kinderen dan op de fiets naar school: een voorop, een achterop. Hun scholen lagen bijna naast elkaar in dezelfde straat. Diego zat op een school voor 'moeilijk lerende kinderen', Francisco op een school voor 'zeer moeilijk

opvoedbare kinderen'. Met hem heb ik heel wat dokters afgelopen. Diego had alleen last van astma, waarvoor hij 'pufjes' moest innemen.

Ik kon dit doen omdat ik enkele jaren daarvoor arbeidsongeschikt was verklaard vanwege een hernia in de rug. Daardoor moest ik, na een lange ziekenhuisopname met operatie, elke dag ook een paar keer plat gaan liggen op het bed of de bedbank in de huiskamer. De boodschappen liet ik deels bezorgen. Mijn dochter was al zelfstandig; er was tijd en ruimte.

Mijn vrouw was al eerder vertrokken, waardoor ik 'moeder' en 'vader' tegelijk was: zorg én toezicht. Nu al mag wel verteld worden dat ik voor deze opvang nooit enig geld heb ontvangen van de beide ouderparen. Ik leefde van een invaliditeitspensioen en betaalde hun kleren van het erfdeel van mijn vader, die ook pleegkinderen had, dus geheel in de geest van mijn ouders. Ook werd het boek dat ik had geschreven goed verkocht.

Niet ten gunste van de beide ouderparen mogen we toch wel spreken van verwaarlozing en gebrek aan hechting. Helaas moet ik vertellen dat ik in al die jaren niet heb mogen meemaken dat Diego een verjaardagscadeautje kreeg. Beide kinderen zaten dan letterlijk op de stoep op hun ouders te wachten. Die van Francisco kwamen wel, zij het pas in de avond, die van Diego kwamen helemaal niet.

Hoe ging het binnenshuis in deze jaren?

Globaal genomen best goed. De beide jongens pasten nog samen gezellig in het badje, een grote teil. Als een kind, mits nog jong genoeg, in een pleeggezin komt en zich gaat hechten, wordt hij eerst weer als een heel jong kind.

Op de ochtenden in het weekend maakte ik 's avonds de houtkachel al gereed, zodat de jongens alleen een lucifer nodig hadden voor een aansteekblok, waarna ze samen gezellig konden spelen bij het opgluoiende vuur terwijl ik nog even kon rusten. Francisco sliep in een grote kast in de huiskamer, zijn 'huisje', waar Diego nog gemakkelijk bij paste. In een ander deel van het huis had ik twee asielzoekers gehuisvest die zichzelf verzorgden.

In die eerste fase mag je ook 'pamperen'; die tijd moeten ze 'inhalen': ze nestelen zich, gaan spelen en zich ontwikkelen, ze leunen lekker op de zorg. Ook de beide scholen waren tevreden over het halen en brengen, over de kleding en het feit dat ze gymkleden en eten en drinken bij zich hadden. Dat 'pamperen' nam de vorm aan van kleren, speelgoed, huisdieren en in de vakantie uitjes naar dierentuinen, spelparken, zwembaden en zo meer. Beide jongens gingen ook met de trein, vergezeld van hun knuffeldieren, mee als ik mijn oude moeder bezocht heel wat verder weg in het land. Zij hadden vooral plezier met de sprekende papagaai die daar in het verpleeghuis was.

Twee dingen waren moeilijk voor Diego: zijn nogal uitdagende broertje en spellen die je samen speelt en die spelregels kennen, waarbij je dus ook kunt verliezen. Samenspelen ging onder begeleiding nog wel, aan de spelregels had hij liever lak, en verliezen, daar kon hij al helemaal niet tegen (in tegenstelling tot zijn naam, die "winnaar" betekent). Wat hij dan vaak deed is naar buiten gaan, een poos voor het raam blijven staan, dan een rondje lopen en dan weer gewoon terugkomen.

Dat samenspelen heeft hij wel geleerd, wat goed van pas kwam toen hij ging schaken en gaandeweg ook op een sportclub kon. Hiermee zitten we dan alweer in jaar vier.

Jaar vier en jaar vijf

In de zomer van jaar vier verhuisde ik binnen dezelfde stad omdat het stadsbestuur precies op mijn plek in de oude binnenstad een nieuw stadhuis wilde bouwen. Francisco kon hier een eigen kamer krijgen. Tussen zijn kamer en mijn slaap- en werkkamer had ik een deur geconstrueerd waar eerst een kast was. Dit was "de enge dromen deur", voor het geval die kwamen; in praktijk hield hij de deur liever gewoon open.

Nu wilde het geval dat in het einde van dat jaar Francisco terug kon naar zijn ouders. Deze waren verhuisd van een kleine caravan naar een echt huis in een ver dorp, weg van de stad met alle gevaren van dien, en zijn vader was terug uit de gevangenis, dus het gezin begon een nieuwe fase, met ook nog een nieuwe baby. Ik miste hem natuurlijk wel. Wie hem nog meer miste, was zijn konijn dat bij hem sliep, maar nu het dier zijn baasje miste, veranderde in een erg boos en bijtgraag konijntje.

Diego was hier wel tevreden over. Mijn nieuwe huis lag precies op korte afstanden tussen zijn school en zijn ouderlijk huis in. De kamer met de "enge dromen deur" leek hem ook wel iets voor hem als hij bleef slapen.

"Ik laat mijn schoolspullen nu hier hoor, hier raken ze niet kwijt en dan kom ik ze 's-morgens gewoon ophalen en na school weer brengen - trouwens, mijn gymkleren ook. Dan kan ik hier ook mijn huiswerk maken."

Eens te meer was hij vrijwel altijd overdag bij mij, terwijl hij ook nog eens alle aandacht kon krijgen. Hij leerde ook buiten spelen met de buurtkinderen; daar was in de nieuwe buurt meer ruimte voor dan in het oude centrum van de stad.

"Nou, merk je dat nu: ik heb al twee en een half uur buiten gespeeld zonder ruzie te krijgen!"

Al snel kwamen de buurtkinderen ook bij en met hem spelen in het nieuwe huis. Ook de spellen met regels gingen nu goed, al zeker het schaken.

Ook ik had ineens meer ruimte. Die benutten wij door allebei lid te worden van een schaakclub. Op maandagavond was de competitie van de senioren - Diego ging mee, keek goed rond en bracht de koffie rond. Op vrijdagavond was het vrij spelen voor de junioren en de senioren. De junioren kregen eerst les en daarna werden de senioren gevraagd met de junioren te gaan schaken. Hierbij golden dan "de junior-regels", een vereenvoudigde versie van de officiële competitierregels, bijvoorbeeld: de senior moest vrijwel direct zetten, de junioren mochten na uitleg een zet terugnemen.

Niet alleen in de buurt en op school, ook in de schaakclub kreeg hij nu vriendjes, zodat zijn verjaardag twee maal gevierd werd. Qua schaken klom hij op tot deelname aan de officiële junioren toernooien en zelfs als enige junior aan een open toernooi. Dan ging ik met hem mee. Zijn trofee kwam op de schoorsteen te staan.

Diego kreeg ook plezier in het koken; eerst samen, dan hij alleen. Er kwamen ook meisjes uit de buurt spelen, die dol waren op taarten bakken.

Dat er een tweede gehechtheid was, bleek wel duidelijk. Ik zong in twee koren, bij een daarvan ook als de repetitie-organist. Diego ging mee naar de repetities en bracht daar de koffie rond en bekeek alles in de kerk. Trad het koor op buiten de gewone zondagochtendvieringen, Diego ging mee. "Het is wel geen popmuziek, maar toch wel mooi". Ging ik naar mijn familie of moeder, Diego ging mee.

Zijn broertje Chico kwam natuurlijk ook vaak, maar nu was er meer ruimte voor elk zijn eigen activiteit. Zo was Chico niet gecharmeerd van de keuken, maar wel graag in de grote knutselkelder onder het huis. Met de vakantie-uitjes ging Chico wel mee, een maal zelfs de beide ouders.

Plotseling, geheel onverwacht ...

... word ik medio juni gewekt door een agent die door het slaapkamerraam naar binnen krom. Ik werd gearresteerd en meegenomen. Mij werd verteld dat er aangifte is gedaan door een twintiger over te intieme aanrakingen van ... twaalf jaar geleden.

Negen dagen later wordt mij verteld dat er onderzoek is gedaan waarbij "geen nieuwe feiten zijn gebleken". Ik kan weer gaan.

Dezelfde dag bel ik de moeder van Diego. Zij komt meteen, gevolg door Diego zelf. Ik hoor dat de jongens ondervraagd zijn en dat de moeder zwaar onder druk is gezet om de jongens hier weg te houden, wat zij resoluut heeft geweigerd. Ik hoor dat de jongens bij het politiebureau gedemonstreerd hebben voor mijn vrijlating omdat ze anders hun huiswerk niet konden maken. Kennelijk zijn ze toen meteen verhoord.

Later hoor ik dat ook de school is verhoord en meerdere mensen in mijn woonbuurt. Geen "nieuwe feiten" dus, wel onderzoekende blikken, vragen, en voor twee buurtjongens een verbod om bij mij te komen.

Het sociale leven kan grotendeels weer gewoon doorgaan, soms na vragen aan en antwoorden van mij. De schaakclub kan gewoon doorgaan. Van Diego hoor ik dat er door de kinderen op het achterpad over gesproken is - en dat de kinderen dit onder elkaar snel hebben opgelost. Zelf zoek ik snel een psychiater en begin ik een dagboek.

Het leven herneemt zich vrijwel zoals het was en hierboven beschreven is. De dubbele verjaardagviering wordt alvast gepland. Hij krijgt zelfs verkering met een meisje van het achterpad. Meisjes komen naar hem vragen. Hij gaat meer en meer zelf koken. Hij heeft nu ook een huissleutel voor als ik er even niet ben. Zijn trouw doet mij goed: de gehechtheid is gebleven en wordt door de ouders bevestigd. De moeder vertelt mij dat de school zegt dat hij met sprongen vooruitgaat, al blijven ze moeite hebben met zijn gedrag.

Ik besluit te gaan verhuizen. Ik zet het huis te koop en vind in november een geschikt huis in een naburige stad, hier *Ciudad* te noemen. Diego praat hier steeds over. Hij verzekerde mij herhaaldelijk dat hij zeker zal blijven komen als ik in *Ciudad* woon. Het

verjaardagsfeest met de schoolkinderen wordt al in december gevierd. De verhuizing is gepland op eind januari.

De schaakclub gaat één avond niet door vanwege het Sinterklaasfeest. Diego moppert hierop en vertelt dat dit thuis niet gevierd wordt. Dan bij mij maar dus.

In december gaan we naar het nieuwe huis kijken. Er moet daar een en ander gebeuren en Diego gaat elke keer mee. We verkennen meteen de nieuwe stad, de nieuwe buurt en zwembad aldaar ... en wat hij al ziet als zijn slaapkamer daar.

In mijn jaarlijkse kerstbrief vertel ik mijn familie over de ontstane hechting. Diego las de brief en liet hem aan zijn moeder lezen. Hij vertelde dat zijn moeder gehuild had bij de brief en de moeder, met een vriendin van haar bij mij op bezoek, vertelde dat Diego gehuild had dat ik wegging.

Tegen Diego had ze gezegd: OK, een of twee keer per week naar Ciudad. Die reiskosten moeten we daar maar voor over hebben. Ik zei dat ik door mijn toedoen moest verhuizen, dus dat ik mij verantwoordelijk voel voor de reiskosten. We beginnen met losse treinkaartjes zonder datum, en gaan later over op een kortingskaart. We kunnen daar dan ook weer eens gewoon naar een zwembad, bowlingbaan of evenement gaan samen.

Zijn moeder had aanvankelijk gezegd: een keer per week, akkoord. Diego: "Ik wou eigenlijk liever drie keer per week...". Met het voorgestelde treinkaartjes systeem en het voorstel om Diego's eigen keuze te volgen, kon zij zich verenigen.

Aan het nieuwe huis wordt al gewerkt door een jongeman die ik ken en door de oudere broer van Diego. Diego wil er ook wel iets doen maar de jongemannen houden dit af. Diego begrijpt dit niet, maar de jongemannen zeggen dat hij qua gedrag te druk en te lastig is. Alleen als ik zelf kom, kan Diego meekomen - en steeds gebeurt dit ook. Ik had natuurlijk heel wat kosten te verwerken met naast de huishouding het werk aan het nieuwe huis, dus had ik veel bonnen verzameld en ging ik mijn kasboek bijwerken. Tegen zijn gewoonte in om enige fysieke afstand houden, kwam hij nu heel dicht naast mij staan en deden we dit echt samen.

Op Oudejaarsdag was hij natuurlijk vol van zijn vuurwerk. Overdag wipte hij in en uit, samen met Chico en zijn vuurwerktas. 's Avonds bleef hij heel lang: "Voor jou, zodat je niet alleen bent."

Hij gaf op zijn eigen manier een terugblik op dit jaar en leefde zich hierbij in, hoe ik het jaar beleefd heb. Hij voelde dit goed aan en deze vorm van menselijke warmte deed mij goed. Hij sprak ook zijn hoop uit voor het volgende jaar. Hij vroeg naar het komende proces en sprak zijn hoop uit dat het allemaal nog mee zou vallen.

Zo zijn we veel bij elkaar; enerzijds elk in onze eigen leefwereld. Hij zijn voetbal(spellen), tv, et cetera; ik mijn papieren, bezigheden, publicaties, en huishouding. Het eten (kiezen, kopen, koken, eten) delen we vaak samen. Dit is *contact*, namelijk geen symbiose en geen afstandelijkheid, maar een ritme van nabijheid en afstand, van ieder zichzelf en van samen zijn.

Jaar zes: een intensief jaar

Op naar de verhuizing

Op 4 januari is hij jarig: **veertien jaar** dan. De dag ervoor was hij zowaar een dag thuis: er kwam al verjaardagbezoek voor hem. Zulk bezoek schept meer sfeer daar en van hier heeft hij spel + computer meegenomen om daar te kunnen spelen. "Van mijn moeder krijg ik geen cadeau, zij heeft geen geld. En morgen komt er niemand." Ik: "Nou, morgen komt er toch nog wel iemand voor jou en die ook iets bij zich heeft." - "Jij?". Ik: "Ja."

Hij was blij dat ik kwam. Mijn cadeau was een echte schooltas - modern, als rugtas. Ik zag dagelijks hoe altijd met plastic zakken naar school gaat. Hier was hij dus blij mee. Ik was inderdaad de enige bezoeker die dag. 's Avonds kwam hij nog even langs, op zijn geheel eigen, voornamelijk non-verbale wijze.

Op 5 januari 1998: vijf jaar vriendschap!

Ja, vijf jaar geleden stapte Diego mijn keuken en mijn leven binnen. Zo ook vandaag; hij vermeldde dit feit meteen. Hij kwam van de tandarts en van de schoolmaatschappelijk werker, dus het was bepaald niet non-verbaal nu; hij had heel wat te vertellen. Een gevoelig joch, dat zich gelukkig ook uit. Hij zag de bananen liggen die ik voor hem gekocht had (hij eet moeilijk fruit en groente). "Ha, zijn die voor mij? Nou, dan eet ik wel vitamines, hoor!"

's Middags kwam ook broertje Chico nog. Warempel, nu niet in zijn gedaante van 'doordenderende tank', maar in zijn m.i. ware gedaante: kind. Hij sprak veel, bleef bij mij in de buurt en luisterde aandachtig naar het cassettebandje met sprookjes. 's Avonds kwam Diego nog weer.

Op 6 januari vierden we dit: vijf jaar vriendschap.

We zouden samen naar het zwembad in Ciudad gaan en dan daar ergens eten. Op zijn verzoek ging ook broertje Chico mee. Nu, gemakkelijk ging het allemaal niet. Diego was erg gespannen, had het overal moeilijk mee. Hij redde het allemaal nog maar net. Er viel ook van alles tegen, bijvoorbeeld dat we zo laat uit het zwembad waren, dat het beoogde restaurantje net dicht was en de laatste bus net weg. De volgende trein zou een uur wachten zijn. Een taxi was de oplossing, waarmee we ook nog even langs zijn oma gingen om zijn verjaardagscadeautje daar op te halen.

Ik nam een bubbelbad. Diego wou per se nog een eigen bubbelbad, maar dat had hij al gehad - je moet ervoor betalen. Bij mij was nog ruimte genoeg, het zijn gezinsbaden. Maar als hij niet precies zijn zin krijgt, wil hij helemaal niks meer, zoals zo vaak. Toch kroop hij er tegen het einde nog maar even lekker bij in. Hij straalde alweer en bleef er tot de laatste druppeltjes water in zitten.

Verder was het eigenlijk best een goede dag. Er zat al met al aardig wat *contact met de schaduwkant* in; zo definieer ik het contact dat juist ook 'lastige kinderen' nodig hebben. Geachte 'deskundigen', dit is geen *grooming* (inpalmen), dit is gehechtheid in tweede instantie. Ik geniet wel van dit vitale joch. Projecteer ik? Mijn vader accepteerde niet het vitale jongetje in mij, alleen de stille grijze brave muis. Ik ben mij dit bewust. Ik

accepteer en bevestig Diego in beide gedaantes. Hier is niets verkeerd aan, dacht ik zo. Vitaliteit om mij heen, ook die van de huisdieren.

De dagen hierna was Diego hier 'gewoon', ijverig kokend en zo meer; deels was hij er 'anders', en wel met Chico: drukker, afstandelijker. Begint het onthechttingsproces? Begon dit al in het zwembad?

Diego neemt inderdaad enerzijds ietsjes meer afstand. Ik weet niet meer precies waaraan ik dit zag, maar het idee zal niet uit de lucht zijn komen vallen. Hij wordt ook ouder nu, veertien. Daardoor ook kan hij 's avonds wat langer blijven en dat doet hij dan ook. Ik mis dan wel wat computer- dus werktijd. Het valt mij op dat hij steeds emotioneler wordt de laatste tijd. Hij gaat zijn gevoelens meer uiten.

Op het achterpad deed zich wel een probleem voor. Een stuurs kijkend tankachtig joch, pakt gewoon de bal van hem af. Van de twee jongens die altijd hier kwamen maar dit nu niet meer mogen lijkt de oudste, Juan, diens adjudant geworden te zijn en de jongste de aanmoedigende toeschouwer. Het gaat niet goed met die twee: altijd op straat en nu onder de vleugels van deze commandantachtige jongen. Ik zie ze voor mijn ogen verwilderen.

Diego was dus verder binnen. Chico had weer zijn sprookjesbandje geluisterd en nu wilde Diego dit ook wel weer eens horen. Huiselijk dus, binnen, afgeschermd van de nu soms vijandige buitenwereld.

Diego's moeder was hier. Zij vertelde dat de hierboven genoemde Juan op school gemeld heeft dat Chico nog steeds hier komt. De school wilde dit verbieden! Ook Diego wilden zij dit verbieden. De school zegt dat het "van de politie niet mag", maar noch de school, noch de politie heeft hierover iets te vertellen. De moeder laat zich door deze botte autoriteiten niets verbieden. Zij voelt haar kinderen zuiver aan en zij vaart op die koers, zei zij.

De verhuizing nadert, Diego hielp met het inpakken van de keuken, 'onze keuken'. *"Kan ik blijven slapen in Ciudad?"*

De verhuizing

Op 28 januari reed de verhuiswagen voor. Diego en zijn moeder en haar drie kinderen kwamen meteen helpen. Samen met haar pakte ik de keukenspullen uit. Zij bevestigde het verhaal dat de baby Diego na zijn geboorte een strijd op leven en dood had moeten voeren. "Goh, ik ook," zei ik. "Jullie voelen elkaar precies aan", antwoordde de moeder. Diego begon met de doos "Kamer Diego" uit te pakken. De moeder en de twee andere kinderen gingen weer terug. De moeder tegen Diego: "Jij blijft zeker hier?"

"Natuurlijk!" zei Diego.

Historische woorden. Ik hielp hem hier aan een huiselijke plek, hij hielp mij door zijn aanwezigheid door de voor mij moeilijke tijd van aangifte, verhuizing en proces.

Ik moest echter nog terug naar het oude huis om de twee poezen op te halen; mijn dochter zou mij dan per auto naar het nieuwe huis brengen. Zo reisden Diego en ik samen per trein terug, waarna we samen door de stad liepen tot onze wegen ons scheidden, maar niet voorgoed, zoals uit het vervolg wel zal blijken.

De dag erna moest ik nog naar de notaris in de vorige stad, voor de overdracht van mijn oude huis. Daar trof ik hem in de stad. Desgevraagd was hij niet thuis maar zwierf hij weer door de stad. "Had ik nu mijn treinkaartje maar bij me, dan kon ik met je mee ..."

Maar ik moest de hond nog naar Ciudad brengen en dan meteen weer terug voor de schaakclub. Daar trof ik hem dus weer en we konden zeggen: "Tot morgen!"

Daar was hij dus weer en kon hij ook blijven slapen. Hij ging buiten spelen en kwam terug met "Ik heb al twaalf vrienden gemaakt hier!"

We sliepen op één kamer, boven achter, met een stapelbed, hij boven, ik beneden. De bovenkamer vóór stond nog overvol met uit te pakken dozen met kleren, lampen, beddengoed en vooral mijn vele ordners, boeken en stapels mappen met papieren.

In de nieuwe stad

Diego zat nog in de vorige stad op school en nog op de schaakclub (ik niet meer), maar hij wilde toch zo vaak mogelijk bij mij in de nieuwe stad zijn. Ik van mijn kant zong nog in een koor daar en was en bleef ik er ook nog (althans enkele maanden) inval-kerk-organist, terwijl mijn dochter daar ook nog woonde.

Er volgde dus een lange tijd van alsmaar heen en weer reizen met behulp van een voorraad treinkaartjes die ik had gekocht; die hoefde je dan alleen af te stempelen. Het was een treinritje van tien minuten.

In Ciudad gingen we ons nieuwe leven daar opbouwen. Ik had een weekschema opgesteld: Diego vijf keer per week, met slapen in de weekenden; een van die dagen samen met broertje Chico, een dag voor dat broertje alleen, en een dag voor mijn dochter en andere contacten en bezigheden. Diego was het er helemaal mee eens en hij zou het aan zijn ouders voorleggen. Ook deze gingen ermee akkoord.

Niet dat iemand zich eraan hield. Diego was heel creatief om en de niet-Diego-dagen toch te komen.

- Zo verzon hij 'huiswerk maken', maar daar begon hij niet aan. Hij vertelde dat zijn (tweede) vader op de vrachtwagen zat, dat moeder er alleen voor stond en zijn broertje weer niet aan kon. "Dus," zei ik, "dat huiswerk is eigenlijk niet de reden, je bent gewoon liever hier dan thuis?" "Ja", zei hij, verlegen stralend.
- Op een maandag, een niet-Diego-dag, belde hij op dat hij thuis in de problemen zat en graag direct wilde komen. OK. Wat speelde er? Heftige discussies en dus onzekerheid, dus onvrede, over wat nu zijn volgende school zou worden. Zo te horen kon hij zijn gevoelens van onzekerheid en onvrede thuis niet uitspreken. Hij noemt dit "Thuis is er altijd ruzie." Zodra hij deze gevoelens hier kon uitspreken, fleurde hij op en werd het gewoon gezellig. Daarna zei hij:
- "Ha ha, ik ben hier nu al zeven dagen elke dag! Misschien halen we de dertien nog wel!" Inderdaad noteer ik geruime tijd daarna: "Sinds lang een dag zonder Diego".

Chico-dagen of niet, de moeder belde herhaaldelijk dat zij het thuis niet redde met hem en of ik de zorg die dag dan even over wilde nemen. Ik redde het dan wel met het broertje, maar in combinatie met Diego vergde dit een 'scherpe begeleiding'. Broertje is uitdagend en Diego wordt clownachtig.

De goede kant van deze medaille is dan wel dat Chico opbelde: ruzie met de oudere broer, treinkaartje kwijt, ouders weg. Diego ging hem in de vorige stad van het station ophalen, met treinkaartje.

De Diego-alleen-hier was zonder meer huiselijk. Hij had snel goede contacten in deze straat en buurt hier waarmee hij leuk buiten kon spelen. We kwamen ook bij de straatgenoten die kinderen hebben op bezoek. Hij sloot echte vriendschap met en jongen die enkele huizen verderop woont.

We gingen hier opbouwen. We gingen hier samen op de bowlingclub, met speeldagen en voor hem trainingsdagen. Er kwam een fiets, er kwam meer en nettere kleding (waar ook de moeder erg tevreden over was), een vishengel met toebehoren, skeelers met uitrusting en skeelerles, een serie voetballen en tennisrackets, hij kreeg een huissleutel, koos een tamme rat en een parkiet als huisdieren (naast hond, poezen, duiven, kippen, vissen en konijnen die er al waren) en ik maakte een fotoalbum. Hij maakte zelf ook foto's, bijvoorbeeld van de huisdieren. Dit legde hij graag naast zijn bed om er nog weer eens in te kijken. Hij las mijn dagboek en schreef er ook in, het werd ons dagboek. Hij ondernam veel activiteiten, maar als hij hier kon slapen was er zo tegen (of kort na) bedtijd altijd wel veel te vertellen en zelfs serieus te bespreken. Hij werd ook lid van de bibliotheek hier en ging boeken lezen, juist ook boeken over kinderen die het moeilijk hebben; een zo'n boek las hij welk vijf keer.

Gaandeweg kwam een FC-Barcelona dekbed met kussensloop en een anti-allergisch kussen. Dit sleepte hij heen en weer van thuis naar hier en weer terug. Dan maar een tweede kussen kopen.

De pufjes (ventolin) en een adem-test-apparaatje vergden voortdurend aandacht. Vrij vaak moesten we midden in de nacht dat buisje ventolin met een zaklantaarn gaan zoeken in, naast of onder zijn bed. Als die op was, moesten we aan een nieuw buisje zien te komen. Dit "we" veranderde gaandeweg in "hij" omdat hij dit zelfstandig leerde regelen, ook bij een huisarts en apotheker in Ciudad. Als hij de genoemde pufjes en het apparaatje thuis had laten liggen en hier zou slapen, moest hij even heen en weer. Als hij die hier had laten liggen en thuis zou slapen, moest hij ze hier weer 'even' (nu ja ...) ophalen. Zelf rookte ik nooit in zijn nabijheid, zijn ouders wel.

We huurden of kochten computerspellen met spelcomputer. Als zo'n computerspel agressief of destructief van aard was, bracht hij het terug en ruilde het in voor iets met sport, dus met regels, een scheidsrechter en de kans om te verliezen. Hij bleef graag (helpen met) koken en boodschappen doen, dus ook menu's kiezen.

- Ik: "Als je nu zonder Chico thuis bent, benut je dan ook je tijd om samen met je moeder te koken?" Diego: "Nee, ik mag de keuken niet in. Ik zwerf dan gewoon in de stad. Ik ben niet thuis dan."

Enkele malen kwamen zijn ouders ook hier, bijvoorbeeld naar het bowlen. Een maal gingen vader en zoon hier zelfs samen in de keuken koken. Hij typte in het dagboek "als vader en zoon!" en was daar erg blij mee.

Diego heeft ook wat ik noem een schaduwkant.

Deze kwam al vrij snel naar boven toen hij in het zwembad, daar alleen heen gegaan, verdacht werd van het stelen van een portemonnee van een meisje. Direct bewijsbaar was dit niet, maar daarna mocht hij het plaatselijke zwembad niet meer in. Om te zwemmen moesten we naar een naburige andere stad.

Ik houd mijn kasboek precies bij en bleek nogal eens geld te missen, steeds precies kleine maar ronde bedragen. Ik werkte mijn kasboekje die avond bij, telde het geld, legde mijn portemonnee op tafel, zei dat ik precies wist hoeveel erin zat, dat ik het morgen weer zou tellen, dat ik er dan hetzelfde bedrag in wilde treffen en dat ik wilde dat dit zo zou blijven. Diego bekende niet (nooit!) maar zweeg een poos en zei toen "Ja." Sindsdien hield hij zich daar ook aan.

Een praktisch schaduwkantpuntje is dat hij zijn fiets bij het station niet naar de fietsenstalling bracht, waar hij een abonnement voor heeft, maar niet op slot in de stalling buiten het station zette. Hij gaat doorgaans op het laatste nippertje weg om zijn trein te halen. Weg fiets, dus.

Hij mocht zelf schoenen gaan kopen en kreeg hier geld voor mee. Hij kwam terug met schoenen, maar zonder doos en zonder kassabon, een nogal hoog bedrag noemend. Ik ging naar de winkel, zag precies die schoenen staan, keek naar de prijs en inderdaad, die was [omgerekend in euro's] 15 euro lager. Ook hier: niet bekennen maar zwijgen. Hij deed wel mee aan het samen verzinnen hoe we die 15 euro konden gaan bezuinigen van zijn geld.

Bedenklijker was dat hij kennelijk geld gestolen heeft uit de jas van een bezoeker van mij. Ook hier weer: niet bekennen, zwijgen, maar wel samen bedenken hoe dit mijn bezoeker terug te betalen. Ik zou het bedrag voorschieten en dan zouden we ook dit bedrag bezuinigen.

Valt de appel niet ver van de boom? Diego deed mee aan een sponsorloop voor de bowlingclub. Je gaat de huizen langs en vraag hoeveel de mensen willen intekenen als je alle of veel rondjes loopt. Daarna ga je met die lijst weer de huizen langs en int het geld. Dit werd bewaard in een speciale portemonnee hiervoor, wat dat geld moest natuurlijk naar de club gebracht worden. "Ehm ... waar is die portemonnee ...?" Diego: "Ik nam 'm mee naar huis en daar eiste mijn moeder het geld op omdat zij geen geld meer had. Zij zou het later wel terugbetalen." Toen had ik dus met twee schaduwkanten te maken: die van de moeder en die van haar zoon ... Weer gingen we regelingen bedenken.

Het punt is natuurlijk: hoe ga je hiermee om? Zie hierboven. Diego las de betreffende passages in ons dagboek en kwam er verder niet op terug. Geen 'crisis' maar 'een akkefietje'. De kwestie is afgedaan, het contact blijft intact, zelfs en juist met de schaduwkant, iets dat deze soms lastige kinderen nu juist ook nodig hebben, juist als en omdat de 'erfenis' van de vroegere mislukte hechting en vaak genoeg ook verwaarlozing zich later nog laat terugzien in het gedrag.

Symbolisch: ik wilde een grote foto van een boom ophangen en een stukje van de omgeving ervan afknippen. Diego: "Knip die andere boom er niet af!" Dat was een jongere boom naast de oudere boom. Kort daarna vermeld ik in het dagboek hoeveel sterk

wisselende gevoelens hij op een dag uit. Wisselend: positieve én negatieve: de 'lichtkant' en de 'schaduwkant', samen dus *compleet contact*.

Bij die schaduwkantgevoelens hoort ook zijn moeite om met zijn broertje Chico om te gaan. Hij denkt dat Chico thuis wordt voorgetrokken, wat best kan kloppen. Chico is namelijk biologisch kind van de moeder en van de 'tweede vader', terwijl Diego en zijn oudere broer een andere biologische vader hebben. Markant genoeg woont deze op korte afstand van mijn huis, maar ze willen er niet heen: "Die man heeft zijn eigen kinderen in de steek gelaten".

Ook over zijn tweede vader spelen er schaduwkantgevoelens. We gingen naar een open schaaktoernooi hier in de regio. Zo midden onder het schaken belde Diego naar huis om te vertellen hoe het ging. Hij kwam teleurgesteld terug. Zijn moeder was er niet. "En je vader, heb je die wel gesproken?" Daarna kwam hij gewoon even niet goed uit zijn woorden. Hij kwam niet verder dan: "Ja, maar... - stilte - ... Een normale vader zou... - stilte - Nu ja, laat maar." Bedoelde hij: 'zou belangstellende geluisterd hebben'?

We blijven gewoon samenleven

Dit is een citaat uit een brief die Diego schreef als antwoord op een brief die een goede kennis van mij aan hem had geschreven. Dit deden we dus. Er waren weer sokken, schoenen, een broek en een volgende fiets nodig. De fiets kochten we samen, de kleren mocht hij nu weer zelf kopen en nu kwam hij ruim uit met het budget hiervoor. Wat ervan over bleef hebben we verdeeld. Diego besteedde dit aan de kermis en (14 jaar!) een kleine serie knuffeldieren én condooms.

Intussen had de moeder verschillende scholen in de regio bekeken en er volgens haar de beste uitgezocht, een in een dorp, hier *Caserío* te noemen, zo'n 30 kilometer hiervandaan, bijna een uur met de bus. Deze school voor "zeer moeilijk opvoedbare kinderen" lag naast een internaat. Diego vroeg met schrik of hij dan ook naar dat internaat moest. "Geen sprake van!" zei de moeder en, zich tot mij richtend: "Ze blijven met hun poten van mijn kind af!" Hiermee bedoelde zij de beroepshulpverleners. Hiermee had zij namelijk net van doen gehad.

De ouders van de twee jongens die in mijn vorige woning en woonplaats niet meer bij mij mochten komen - de jongens die ik zag verwilderen op het achterpad - hadden bij hun school gemeld dat Chico nog bij mij kwam, zoals hierboven al verteld is. De school had Jeugdzorg ingelicht. Een medewerker daarvan had dus met de moeder en de school gesproken - niet met mij! De medewerker concludeerde in haar rapport en advies echter dat er niets aan de hand was en er niet ingegrepen hoefde te worden.

Broertje Chico werd jarig en zo kwam ik weer eens in hun ouderlijk huis op bezoek, met een bordspel als cadeau. Laat ik het zo zeggen: 'nogal onrustig'. De tv staat kennelijk altijd aan, vader praat voortdurend en iedereen praat er hard, waarbij Chico voortdurend de aandacht trekt. Als spelleider van het nieuwe spel nam ik de leiding over het gezin in feite ook maar over; zo'n spel vergt concentratie. De dag erna belde Diego

op of hij kon komen: OK. Op de achtergrond hoorde ik moeder en Chico tegen elkaar schreeuwen.

Twee woorden willen mijn geheugen maar niet verlaten: woorden van de moeder tegen Diego: **"Schele! Koffie!"** Welke moeder vraagt haar zoonlief op die manier om een kopje koffie in te schenken? Wat doet dit met haar kind, dat al vijf oogoperaties achter de rug heeft, en vast op het schoolplein ook nog wel eens zo genoemd wordt?

De brand

Op 21 april zat ik voor het voorraam aan de pc te werken. Bij de tuindeur brandde een elektrisch kacheltje. De hond en de poes speelden daar met elkaar, waarbij het gordijn het kacheltje raakte en pardoes in brand vloog. De brand en heel veel rook verspreidde zich heel snel door de hele kamer en snel vluchten was de enige optie. Een buurvrouw links ving de hond op, een buurvrouw rechts ving mij op, Diego was er toen niet. De volgende dag liet een trieste puinhoop zien. Na de politie en de verzekering volgde er een stoet aan vakmensen in het huis. Zo moest vanwege het roet het hele plafond vernieuwd worden, waarvoor de huiskamer vrijwel leeggehaald moest worden. Ik moest ook een schoonmaakbedrijf inhuren. Ook de computer had forse rookschade opgelopen. De reparatie was intensief en duurde lang. We moesten ons een poos behelpen met een geleende laptop, die van de computercursus waar ik maar eens aan begonnen was (Diego was hier beter in dan ik). Heel veel, ook het beddengoed boven moet gewassen worden. Diego ontpopte zich als een goed helper bij alles wat er nu moest gebeuren. Zelf zette ik mij aan het naaien van nieuwe gordijnen.

In de tijd daarna, met de vele werklieden, 'ontvluchtten' Diego en ik het huis: wij lieten de werklieden binnen en gingen op pad in het land. We bezochten een kasteel, een museum en vooral ook het voetbalstadion van FC Barcelona, dit twee keer zelfs om ook de spelers te kunnen zien die ernaast traiden en hun handtekeningen gaven aan een schare kinderen die daarom vroegen. Het stadion had ook een museum, een filmzaal en een restaurant. In onze stad gingen we biljarten, snookeren en darten.

Een poosje gingen wij dan maar eten in de horeca, dit, net als de andere uitstapjes, tot groot plezier van Diego. Hij wil kok worden en als charmant nog jong ogend jongetje in een kort broekje mocht hij meerdere malen de keuken in en bijvoorbeeld zijn eigen pizza maken. Zo heeft de brand in 'ons huis' ons nog weer verder naar elkaar gebracht. Met Chico ging ik apart een dagje naar een dierentuin. Diego zou dan wel op het huis en de dieren passen.

Diego had de gewoonte om tijdens onze reizen nog even naar zijn ouderlijk huis te bellen. Zijn bedoeling was om zijn moeder te vertellen van de reis en een luisterend oor te vinden. Een maal echter trof hij zijn tweede vader, die alleen heel bits vroeg waarom dat nou nodig was, dat opbellen en het daarbij liet. Diego kwam huilend uit de telefooncel.

Ook van hieruit belde hij zijn ouders nogal eens op. Eens kreeg hij zijn tweede vader aan de lijn en die zei dat hij meteen naar huis moest komen omdat er in de stad daar iets feestelijks te doen was. Diego schoot meteen in de tranen. Toen hij eenmaal bij zijn

ouderlijk huis was, bleken die al weg te zijn zonder op hem te wachten. Hij heeft de hele avond zonder huissleutel door de flat gedood.

Ook een andere keer kreeg hij vader aan de telefoon, die zei dat hij meteen naar huis moest komen, terwijl Diego hier wilde blijven om zijn huiswerk af te maken. Diego barstte uit in kwaadheid en verdriet.

Vreemd genoeg kwam hij op een gegeven moment hier met zijn fiets uit de stad van zijn ouders, nu ja, wat er van de fiets nog over was. We gingen die fiets dan hier maar opknappen. Dit kostte dan natuurlijk nog de nodige onderdelen. Het laatste zou dan zijn de fiets nog een verfje te geven. Dit zou de tweede vader dan wel doen. De benodigdheden hiervoor gaf ik mee. Dit deed vader ook, maar pas na een flink lange wachttijd.

Diego vertelde ook dat hij van zijn prijzengeld van de bowling-competitie thuis shag had moeten kopen voor zijn moeder. Moederdag naderde: een cadeautje? "Niet nodig," zei Diego, "ik heb vorig jaar nog iets gegeven."

De dag van de brand bracht overdag nog wel iets met zich mee.

Ik had mij voor de zekerheid, in verband met mijn lopende rechtszaak, al vrijwillig aangemeld bij een bureau voor forensische behandeling, om te voorkomen dat de rechter mij dit op zou leggen. Mijn echte therapeut laste daartoe een pauze in. Nu was de intake fase afgelopen. Men vertelde mij dat ik daar in behandeling kon komen **op voorwaarde dat ik mijn pleegkind weg zou sturen**. "Wij zeggen hier: *geen potentiële dader en een potentieel slachtoffer onder één dak*."

Ik heb dit **resoluut geweigerd**, ben opgestaan, heb de man gegroet, zeggend dat hij mij niet terug zou zien en ben waardig, maar innerlijk erg boos, het pand uitgelopen. Ik kon de verleiding nog weerstaan het pand in brand te steken. Snel keerde ik terug naar mijn echte therapeut en de rechter was hier, zo bleek later, mee tevreden. Ook Diego's ouders en hun kinderen stemden er van harte mee in. Ook zij waren immers net ontsnapt aan 'de instanties'.

We blijven gewoon samenleven

Het gewone leven herstelde zich gaandeweg weer, met de beschreven licht- en schaduwkanten ervan. Van de vijf dagen van mijn weekschema maakte hij wel zeven dagen. Als ik zei dat het contact met zijn ouders toch ook belangrijk was, zei hij dat dit toch niet lukt thuis. Met even grote regelmaat belde de moeder op dat zij het met Chico niet redde.

Ik stelde een grensbedrag voor de derde voetbal op [omgerekend] 10 euro. Diego: "Dan ga ik wel weg!" en hij liep boos de deur uit. Ik zag ik zijn schooltas nog staan, en begon daarna gewoon met het eten koken voor twee. Een poos later kwam hij terug en was hij verder weer gewoon als anders.

"Morgen heb je geen last van mij" zei Diego. "Je bedoelt dat je dan naar skeelerles bent?" vroeg ik, "Maar ik heb helemaal geen last van je." "Ik kan het je wel moeilijk maken als ik hier ben", zei Diego "Nou," zei ik, "je bent welkom hoor: ik vind het juist fijn als je er bent. "Maar ik kan je ook een hoop last bezorgen!" zei Diego. "Dit kan iedereen gebeuren;" zei ik, "ik kan het jou ook moeilijk maken. Dit kan ook per ongeluk gebeuren. Ik vind het dus niet erg."

Diego at ijverig door en liet mij weinig restjes over. Er contact inclusief de schaduwkant, dus rust.

Diego kreeg zijn skeelers en ging op skeelerles, ik naar mijn computerles. Ik ging ook naar mijn les in de Turkse taal, wat de buurt op prijs stelde, Diego ging mee met een stapel stripboeken bij zich. Er volgde een schoolkamp en een bowling-club-kamp. De bowling trainer sprak ik enkele malen. Hij vond dat Diego in goede handen was. Ook de volwassen mede-bowlers zagen ons samen en duidden dit positief. Het schaken ging door en hij haalde daar ook prijzen. Zelf stopte ik eind mei met mijn koor en orgelspel in de vorige stad.

Hij ging kennismaken op de nieuwe school en werd er toegelaten. Hij had zijn examen voor de schaakjuniores, ik het examen voor mijn computerles. Er was kermis in de stad en zijn vaste plek was daar altijd bij de pony's. Hij begeleidt ze terwijl de kleintjes erop zitten. Die pony's kon hij natuurlijk niet in de steek laten. Met een buurtfeest zorgden we samen voor een grote stapel pannenkoeken. Zo kwamen we aan bij de zomervakantie.

De zomervakantie

Nu de schoolgang in zijn ouderlijke woonplaats was gestopt, was er geen reden meer om thuis te slapen. Dit verminderde dus fors in de zomervakantie. Het gezin ging een week kamperen, verder was er weinig contact met zijn ouders, dit was dan nodig om enkele artsen te bezoeken, o.a. de oogarts, de longarts, de huisarts en onderzoeken in het ziekenhuis.

We begonnen hier binnenshuis. Nu de voorkamer boven, eerst vol verhuisdozen en na de brand weer vol met dozen, weer vrijkwam, richtte ik deze in als mijn slaap- en archiefkamer, waardoor Diego zijn eigen kamer had die hij naar eigen smaak kon inrichten. Het stapelbed bleef staan: onderaan een zitbank, bovenaan een bed. Wie zijn kamer zag, had geen twijfel meer over zijn favoriete voetbalclub.

Voor de winter had hij daar een elektrische kachel. Voor ik zelf ging slapen keek ik dan altijd even of zijn kamer niet in een hete sauna veranderd was, zette het kacheltje uit of lager en dekte hem zo nodig nog even stil en liefdevol toe.

Mijn verjaardag, midden in de zomervakantie, werd echt samen en dus vrij uitbundig gevierd met veel bezoekers, juist ook uit de buurt, maar ook zijn ouders en beide broers. We stelden een heel programma met 'voetballen op het schoolplein', veel spelletjes en een menu op. Diego typte dit sierlijk uit op de computer en bracht het rond naar de genodigden.

Voor hem was een van de hoogtepunten dat hij in een zwembad in een stad in het oosten, zo'n 50 kilometer verderop, een vriendin kreeg. Zij spraken in het zwembad af en Diego mocht ook komen logeren op de gezinscamping daar in de buurt.

Er is veel gereisd. Hij kreeg een jeugd-abonnement voor de trein, waarmee hij meerdere attracties, zwembaden en zo meer kon bezoeken, ook een boottocht en een stoomtrein, deels zelfstandig, deels samen. Eenmaal ook met zijn ouders en broers.

Een hoogtepunt voor hem was een karting centrum in het westen waar de kinderen in kleine racewagentjes echt konden racen. Vandaar gingen we naar een grote attractie in het noorden en vandaar weer zuidwaarts naar ons huis. Zoals Diego in de restaurants al snel in de keuken werd toegelaten, zo kreeg hij het in de trein voor elkaar dat hij in de cabine van de machinist mocht kijken en met de conducteur mocht meelopen. Zo hoorde ik zijn stem toen hij mocht omroepen welk station het volgende was.

Veertien jaar, knuffeldieren én condooms, uiterlijk nog een charmant en spontaan zomers gekleed kind dat de wereld leerde kennen en dat de koks, machinisten, conducteurs en buschauffeurs graag toelieten in en vlak naast hun werkplek. Veertien jaar, de tv en pc stonden in onze huiskamer, dus kreeg ik daar ook seks- en pornofilms te zien, een mooie aanleiding om het daar eens nader over te hebben, ook dus over de vriendin en de condooms.

We bezochten in onze Ciudad ook de cafés waar je kon biljarten, darten en poolen. In het café vrijwel bij ons huis om de hoek speelde zich het volgende af.

Op de hoek van de stamtafel zat een man van wie ik alleen zijn rug zag. Toen ik bij de bar iets bestelde en een praatje aan de bar aanknoopte, sprak de man mij meteen aan met: "Bent u pedofiel?" Nee, dus. De rest van het 'gesprek' zal ik niet weergeven, maar samenvatten. De man geloofde niets van wat ik zei. Hij bleef bij zijn overtuiging, ongeacht wat ik inbracht. "Zo'n kind hoort thuis te zijn en nu in bed te liggen." (Het was 22.30 in vakantietijd). *In no time* maakte de man zich, zonder mij nog maar te kennen en zonder ook maar enigszins te luisteren, schuldig aan smaad, laster, belediging en bedreiging. Hij zou me wel in de gaten houden en ik moest het niet wagen, hier nog ooit binnen te komen. Hij vroeg ook nog even of ik ook Internet had - nee: hij vroeg niet, hij zei dat ik dan ook wel Internet zou hebben - en ja, we weten het, Internet is iets heel erg slechts. Opmerkelijk was de volledig afstandelijke houding van de barkeeper en diens vrouw. Niet iedereen was zo, deze & gene stelde zich beleefd en vriendelijk voor en heette ons welkom. Diego werkte *in no time* zijn gehaktbal en cola naar binnen en zei: "Zullen we maar gaan?". Buiten zei ik: "Dit was dus hier eens, maar nooit weer!"

Wij weken dus uit naar een ander buurtcafé met biljart. Daar ontmoetten we een man en een vrouw die open stonden voor ons ware verhaal, die Diego uitnodigden om eens op de fiets langs te komen én om eens te komen logeren als zij op een camping stonden, wat dus weer een leuk weekend opleverde. We ontdekten ook nog een café waar je kon biljarten, poolen, schaken en darten, met een tv, een voetbalspel, een hond en voor mij zelfs een tafel met de kranten.

De laatste dag van de vakantie bracht hij door met zijn vriendin in het zwembad in de stad oostwaarts van hier. Hier ging hij dus vrolijk heen en kwam tevreden terug. Nu moest hij naar zijn ouderlijk huis, want daar lag het busabonnement dat hij voor zijn nieuwe school nodig heeft. Met dezelfde buskaart kon hij ook van school naar mij reizen. Daarom was zijn afscheidsgroet: "Tot morgen!" Het verhaal gaat door.

De nieuwe school

Diego kwam enthousiast terug van zijn nieuwe school. Nu ja, "een school is een school maar de klas is tof". Het huiswerk is meteen gemaakt.

Na de korte schooldagen komt hij meteen naar hier, in het begin dan 's avonds nog naar zijn ouderlijk huis, maar gaandeweg is hij vrijwel altijd hier en reist hij van hieruit met de bus naar school. Lange rit, maar saai? De bus rijdt op de schooltijden in de regio langs verschillende scholen en bij elk dorp onderweg stappen er weer scholieren in, die er een gezellige boel van maken.

Het is nog wel een kunst om hem hier op tijd in de vroege bus van 07:23 uur te krijgen, met de schoolspullen voor die dag, vaak ook gymkleden, plus eten en drinken bij zich.

Bij het reizen horen dan ook de twee fietsen en de maandkaarten voor de fietsenstallingen bij het station van beide plaatsen. De weekkaart voor de bus moet hij bij zijn ouders ophalen, deze krijgen hiervoor geld van de gemeente. Zo moet hij in elk geval op de zondagen naar zijn ouders, die dan ook het weekrapport van school moeten tekenen. Ik geef dan het pakje drinken voor school maar alvast mee.

Op de verjaardag van zijn tweede vader bezocht ik het ouderlijk huis. De jongens waren nog naar de kermis, zodat we in alle rust even konden spreken. De vader vertelde hoe moeilijk hij zijn (biologische) zoontje Chico vond, dus niet alleen Diego vindt 't jong moeilijk. Vaak genoeg 'parkeren' de ouders hem maar even bij mij.

Minder prettig vind ik de mededeling van zijn moeder dat hij sinds hij Andrea ontmoet heeft is gaan roken, wat de rest van de klas ook doet. Dit is funest voor zijn longen, met zijn astma. De hele dag hoor je hem hoesten en snotteren. Hij loopt nu rond met een potje vitamine C van mij. Hij was ook meerder malen ziek in deze periode, bezocht de artsen, sliep vaak lang en was dan te moe en te ziek voor de trainingen van bowlen en schaken. Er staat hier nu ook een apparaat om de lucht te zuiveren.

Er zijn enkele activiteiten bijgekomen in deze periode: een seizoenkaart van de plaatselijke voetbalclub, waarmee hij alle uit- en thuiswedstrijden kan bijwonen, een chat-café op de computer (veel seks, wat dit onderwerp dan ook hier meteen bespreekbaar maakt), een eigen e-mailadres en diverse eigen mapjes en spellen op de computer. De buskaart maakt reizen in de regio eenvoudig. Alleen vriendin Andrea woont verder weg. Zij spreken af in het zwembad daar - en hij gaf Andrea een ring, maar niet lang daarna maakte hij het uit met Andrea met het motief "veel te ver weg". Daarna stopte het zelf roken weer.

In de loop van deze periode is het bowlen aangevuld met het tafeltennissen en de schaakclub opgezegd met het motief "veel te jonge kinderen daar".

Over activiteiten gesproken, hij maakt met veel plezier vaak zijn eigen menu, doet dan zijn eigen boodschappen en kookt zijn eigen eten. Dit en de genoemde activiteiten binden hem aan mijn huis en de Ciudad. Ik hoor van hem de klacht dat er thuis met regelmaat geen geld en zelfs geen eten is. Hij neemt ons dagboek en zijn fotoalbum graag mee naar boven als hij gaat slapen.

We bezochten ook weer het leuke café met de hond en alles meer. Daar staan ook gokkasten, waar hij, nog onder de achttien jaar, niet op mag spelen. Hij keek er wel

gefascineerd naar en kreeg van een van de spelers een klein aandeel van de winst. Dit maakte het onderwerp gokken dan weer bespreekbaar. Dat 'bespreekbaar' veranderde in een expliciet streng verbod in een snackbar waar zo'n apparaat stond. Diego was boos: "Dan ga ik naar huis!" en fietste al naar het station ... maar daarna toch weer gewoon naar ons huis.

Nu moest ik een kleine week naar Athene, naar een internationaal symposium reizen. Diego heeft netjes elke dag de dieren en zichzelf verzorgd. We hielden contact per e-mail. "Waar staat het parkietvoer?"

Daarna is het Sinterklaasfeest hier gevierd met de drie broers en de ouders. Thuis was er geen geld voor. Ouders en broers gingen naar huis, Diego bleef hier. Chico had wel skeelers gekregen van zijn ouders. Deze waren te klein, dus gingen we ze ruilen. Eenmaal in de winkel ging Chico naar de afdeling schoenen: die waren harder nodig. Diego kreeg nog een muts, handschoenen en een trui voor de kou - hij had maar één trui.

Minder tevreden was de school, hoorde de vader daar. Het *leren* lukt daar wel, maar men vindt zijn *houding en gedrag* moeilijk. Het lijstje klachten klonk mij wel bekend: meteen in de aanval of verdediging gaan in plaats van even rustig te luisteren en de situatie bezien; wat er misgaat ligt nooit aan hem; voorts de ook mij bekende blokkades en het ruwe taalgebruik dat hier maar niet zal herhalen. De vader legde op de school uit dat zijn (stief)zoon meestal hier is, dus dat hij mij zou vragen daar attent op te zijn.

Tja, die schaduwkant is natuurlijk niet ineens verdwenen, al kunnen we daar hier redelijk goed mee omgaan.

Zo ontdekte ik op 1 november, toen ik de maandsticker voor de fietsenstalling wilde betalen, dat die sticker er al op zat. Hoe heeft hij dat betaald? Er volgde een volstrekt ongeloofwaardig verhaal. Tijdens het vertellen maakte ik even snel mijn kasboekje op, telde mijn geld en merkte dat ik geld miste. Er volgde de bekende stilte en het overleg hoe dit op te lossen.

Ernstiger was dat kort daarvoor de politie mij belde dat Diego was betrapt op twee winkeldiefstallen. Hij had mij genoemd als op te bellen adres, dus ik sprak de agent en hoorde zijn verklaringen - lees: smoezen. Ik zou de ouders inlichten, hij kon naar mij komen. Dit kon niet onbesproken blijven, maar ik hield dit kort, mede omdat er nog iets anders speelde.

De agent vertelde mij dat Diego ook nog een betaalcheque bij zich had op mijn naam. Dit klopt, zei ik, die is bestemd voor de fietsenmaker en hield het hierbij. Thuis echter merkte ik toch op dat het al donderdag was en dat hij deze betaalcheque zondagavond had gekregen om in zijn ouderlijke stad de stations-fietsenmaker te betalen, die zijn fiets gerepareerd zou hebben. Hoe zit dat dan?

Nu bleek dat er helemaal geen fiets gerepareerd was, dat hij het stallingsgeld had opgemaakt en zijn fiets op het stationsplein had gezet. Hij had mij wijsgemaakt dat het geld dat ik hem voor de reparatie al had meegegeven eerst bij zijn vader in bewaring was, toen door zijn moeder was uitgegeven, en hoe moest het nu verder? Dit was op zondagavond. Ik zei dat ik de dag erna wel even naar de bank zou gaan en dan heen en

weer zou reizen om de rekening te betalen. Diego raakte helemaal in paniek. Uiteindelijk gaf ik hem de betaalcheque waarop de fietsenmaker dan het bedrag in kon vullen. Nu had hij deze cheque dus op donderdag nog bij zich en kwam het ware verhaal eruit, inclusief het verhaal dat de fiets ... intussen verdwenen was ... Later ging de vader zoeken en vond de fiets terug achter het station, waar hij al die tijd gestaan moet hebben.

Hij wilde nu per se niet naar zijn ouders en ging met mij mee naar mijn Turkse les. Over fiets gesproken, zijn fiets heeft hier een hele tijd met een lekke band gestaan omdat hij weigerde die te plakken. Uiteindelijk deed zijn oudere broer dit in ruil voor een fooi van Diego zelf.

Bij die schaduwkant hoort dan ook het moeilijk kunnen opschieten, samenzijn en samenspelen met broertje Chico. Dan moet ik zondermeer streng optreden. Samen een spel op de pc spelen lukt dan niet, samen voetballen op het schoolplein weer wel. Diego verandert dan, wordt clownesk of zelfs agressief, en verandert weer in 'de gewone Diego' een minuut nadat Chico weer naar huis gaat. Een bezoeker merkte op dat Diego en ik elkaar zonder veel woorden als vanzelfsprekend verstaan.

Ik was naar zijn moeders verjaardag. De vader legde de familie uit: "... Hij is een soort derde vader voor Diego." Diego was even 'onbeleefd' tegen mij. "Kijk," zei Pa, "zie je: Diego is nu even echt onbeleefd en toch verstaan ze elkaar, dat bedoelde ik nu, en dit is al zoveel jaren zo. Diego is heel wisselvallig, maar die twee voelen elkaar met een half woord of een gebaar aan."

Dezelfde vader ging ook eens mee naar het tafeltennissen en naar de plaatselijke voetbalclub, aandacht die Diego wel waardeert. Het tafeltennissen heeft hij later opgezegd: "Het is daar ongezellig". Moeder ging ook een keer, met Chico en Diego naar een film.

Dankzij het contact, inclusief de schaduwkant, is er gehechtheid en dankzij de gehechtheid is er contact. Diego gaat trouw mee naar mijn Turkse les. Zo ook: "Moet je nou alweer weg? Waarheen dan nu weer?" Ik: "Mijn broer is jarig, daar moet ik wel heen." Diego: "Nou, dan ga ik toch mee!" Hij vindt reizen interessant: welke plaatsen, welke rivieren? Op de vrij lange reis las hij een heel boek uit. Mijn schoonzus, zelf al oma, was zo attent om meteen tekenpapier en kleurpotloden op tafel te leggen.

In verband met zijn vele hoesten ging ik proberen doen door om beurten de huisdieren te verplaatsen om te zien of er een allergie speelde. De conclusie was dat het daar niet aan ligt en dat het spanning of stress is die de astma in werking stelt, te zien bijvoorbeeld als zijn broertje komt. De moeder kon deze conclusie delen, de arts ook.

Dus probeerden we Chico een eigen dag te geven, bijvoorbeeld de dag voor kerstmis. Diego zou dan een dag eerder naar huis moeten. Nou, je had hem moeten horen ... "Thuis is niets te doen! Wat heb ik er te zoeken! De eerste kerstdag is vroeg genoeg!" Toch ging hij uiteindelijk kort voordien de kerstkaarten schrijven - en Andrea het van haar gekregen kettinkje per post en kerstkaart terugsturen - en uiteindelijk netjes die dag naar zijn ouders, dat dagje hier nu eens afstaand aan zijn broertje.

Na de kerstdagen zag ik beide broertjes weer terug, vol goede voornemens. Diego had het vlees gemist thuis, dus ging hij *zijn* menu (ik eet geen vlees) maar meteen opstellen, inkopen en maken. Hij ging nog een maal naar zijn ouderlijk huis heen en weer om met zijn vader daar vuurwerk te kopen. Tot en met oudejaarsdag was hij hier, en die dag zo lang als dit nog kon: de late treinen rijden dan niet.

Jaar 7: een vermoeiend jaar

In mijn geheugen was dit "een moeilijk jaar". Bij nader herlezen van de dagboeken was dit eerder "een vermoeiend jaar" vanwege Diego's vrijwel permanente aanwezigheid, bijvoorbeeld in de acht weken lange zomervakantie, zijn soms lastige en dwarse gedrag en wat er verder op ons pad kwam.

Gehechtheid en meer

Het is intussen duidelijk dat Diego zich bij mij genesteld heeft en dat er een tweede gehechtheid is gegroeid. De ouders zien dit en erkennen dit. Diego is hier heel vaak en naarmate dit jaar vordert zelfs bijna permanent.

Hij wordt op 4 januari **vijftien jaar**. Die dag begint hier en wordt dan ook nog in het ouderlijk huis gevierd. De dag erna vierden we, hij denkt hier zelf aan, onze zes jaar vriendschap. In jaar zeven wordt hij meer zelfstandig, je ziet meer eigenheid: eigen menu, zelf inkopen en koken, eigen bezigheden, hobby's en andere keuzen, een eigen e-mailprogramma en meer zelfstandig handelen, zelf reizen, naar activiteiten en attracties gaan, kleren kopen - netjes binnen het budget - en meer. Bij het uitgaan naar de horeca ga ik nog wel mee i.v.m. zijn leeftijd enerzijds en de verleidingen van alcohol en gokkasten anderzijds.

Een enkele maal verslaap ik mij en kan hij zelfstandig opstaan, ontbijten en naar zijn schoolbus. Mijn rug is en blijft krakkemikkig. Als ik een keer inde kelder dozen herschik, krak ik door de rug en kom ik ternauwernood nog naar boven. Ik val een keer van de trap: idem. Ik raap een drinkbak voor de dieren van de vloer en het schiet mij verkeerd in de rug en kan alleen nog kruipend de bank bereiken. Diego nam in die gevallen dan onmiddellijk alle taken over: mij een pijnstillers brengen, de boodschappen doen, het eten koken, de dieren voeren en zelfs afwassen.

In de loop van het jaar vond hij ook nu en dan een kort baantje om zelf iets te verdienen. Ook hier kon hij door even te werken iets verdienen, bijvoorbeeld door teksten, literatuurlijsten en tabellen in de computer in te typen voor mijn publicaties. Dit doet hij goed. Ik kon dit betalen omdat mijn financiën uitgeput raakten, maar in de loop van het jaar mijn hypotheek kon oversluiten op een hoger bedrag omdat volgens een taxateur de waarde van mijn huis intussen verdubbeld was.

Toch, zo eenvoudig is dit verhaal niet.

Het is bekend dat juist verwaarloosde kinderen dan wel geen gehechtheid aan hun ouders ervaren, maar opvallend loyaal blijven aan hun ouders. Zij blijven verlangen naar die eerste gehechtheid en met ieder snippertje aandacht zijn ze blij. Als ze dan in hun

'tweede huis' verblijven, zijn hun gevoelens dubbel, deftig gezegd: ambivalent. Zo ook Diego.

Bij hem komt er dan nog een jonger broertje bij, die dan wel biologisch kind is van beide ouders, die duidelijk merkbaar wordt voorgetrokken, maar wie hij óók loyaal is: weer ambivalent. Het broertje is thuis lastig en wordt dan vaak hier 'geparkeerd'. Dit triggert al die ambivalente gevoelens en die zijn moeilijk.

Deze gevoelens worden in de praktijk van alledag niet als dubbel gevoeld en geuit - de jonge tiener is nu vijftien jaar en kan dit nog niet - maar om en om. Je hebt dat óf 'de ene Diego', prima, óf 'de andere Diego', dwars en lastig, en wel in een heel snelle afwisseling. Ze zijn dan, in termen van een professor die mij dit leerde, 'een dun pannetje', snel heet, snel koud: qua stemming en gedrag zeer wisselvallig, terwijl ik meer op een meer stabiele gietijzeren pan lijk, heel geschikt om zich aan te hechten, maar ook om zich flink ertegen af te zetten, en zich zo stapje voor stapje weer te onthechten. Het gedrag verandert dan heel snel, dus ook de benodigde reactie daarop. Op deze leeftijd is de zelfdiscipline, de *interne locus of control*, nog niet voldoende ontwikkeld en is er bij bepaald gedrag even een *externe locus of control* nodig. Dit was ondanks de positieve ontwikkeling van het *zelf* toch nog vaak nodig, in het bijzonder als zijn broertje er ook was.

Hoe dan op te treden?

Primair blijft bij mij: je mag (ook) negatieve gevoelens hebben, uit die vooral ook, krop ze niet op, ik luister ernaar en probeer ze te begrijpen - en laten we een oplossing zoeken bij problemen. Pas als het gedrag echt onaanvaardbaar wordt moet ik dit bijsturen, onder andere door mijn grenzen aan te geven, of die van de samenleving. Pas dan, want ik leerde uit ervaring ook dat het dwarse gedrag ook zo maar ineens weer kan omslaan. Soms is niets doen en niets zeggen, de communicatie even stopzetten, voldoende. Je kunt er dan later al dan niet op terugkomen.

Soms zette ik zo nodig een en ander letterlijk stop door in de afsluitbare stoppenkast de stroom in de hoek van de pc, tv en de spelcomputer uit te draaien. Juist in die hoek speelden zich veel ruzies af. Er was een spel dat veel agressiviteit bevatte en dit ook bij de spelertjes opriep. Toch leerde hij gaandeweg van de oudere jongens dat je in dit spel ook samen kon werken tegen het monster, in plaats van elkaar tegen te werken.

Soms ging ik zelf weg met de hond als hij op de zondagavonden per se naar zijn ouderlijk huis moest voor de schoolbuskaart en het wekrapport dat getekend moest worden. Ik sloot de computerhoek dan af, zette alles zichtbaar klaar: zijn schooltas, drinken voor op school, treinkaartje, reserve treinkaartje en reserve buskaartje. Hij heeft dan niemand om zich tegen af te zetten, behalve zichzelf. Als ik terugkwam, was hij naar huis vertrokken - niet van harte, maar soms moet er nu eenmaal iets.

In de loop van het jaar hebben we, in overleg, het zakgeld gekoppeld aan het gedrag. Vanaf een gegarandeerd minimum kon dit omhoog gaan, of niet, bijvoorbeeld aan de wekrapporten van de school ("Dan ga ik nu echt mijn best doen!") en enkele

huishoudelijke taken die ik zelf niet of heel moeilijk kon doen met mijn rug, zoals een zware afvalcontainer buiten zetten.

Ook legde ik slim zijn medicijnen klaar, en daaronder pas het zakgeld. Het punt was dat die ventolin in feite niet genezend was, maar alleen even verlichtend en zelfs verslavend, zoals wel bleek. Van de artsen moest hij minder ventolin gebruiken, alleen op recept, en daarnaast enkele andere medicijnen die wel echt genezen: een inhalator een maal per dag, een andere twee maal per dag, en dan de ventolin drie maal per dag.

Mijn hond had kennelijk een jachtinstinct, want hij sleepte heel vaak stenen mee naar binnen, die hij dan in de gang weer dropte. Tja, dan moet je die nu en dan wel even naar de tuin of naar de afvalbak brengen. Daartoe moet je bukken en sjouwen, waar ik slechts met moeite of niet toe in staat was. "Diego, wil je de stenen even naar buiten brengen?" Diego weigert: "Nee, ik wil nog uit en ik wil mijn zakgeld!" Ik: "Dan raad ik je toch aan eerst die stenen weg te werken, dan gaat je zakgeld niet omlaag maar omhoog." Simpel en 'kinderachtig', maar het werkt. Het stenenprobleem was blijvend opgelost. Het zakgeldsysteem werkte ook op school: zijn weekrapporten werden sindsdien beduidend beter tot zelfs goed.

De beste contactmomenten waren 's avonds laat, zo niet al 's-nachts. Ik hanteer enkele regels, zo ook een bedtijd, maar ook een marge. Ik zit dan nog even over mijn kranten en boeken gebogen. Diego ging vaak dan nog niet slapen, maar nam ons dagboek en zijn fotoalbum mee om nog even te bekijken. "Wil je het laatste deel nog even printen?" Diego kwam dan heel vaak nog even naar beneden, 'niet als Eskimo gekleed' maar in nachtkleding, nog even iets vragen, iets zeggen, iets te eten maken.

Lastig? Een vriend van mij zei: "Als hij zich zo (in nachtkleding) aan je durft te laten zien, dan voelt hij zich veilig. Wees er blij mee."

Vermoeiend, ja, maar ook waardevol. Hij voelde zich ook veilig genoeg om een grote moedervlek, verborgen onder zijn onderbroekje, te laten zien en hem de raad te geven die eens door een arts te laten onderzoeken. Hij schaamde zich hiervoor, er groeiden ook rare haren op, en hield het voor iedereen verborgen, behalve voor mij dan. Naar de huisarts ging ik maar even mee, net zoals later naar de tandarts. De plek bleek onschadelijk, dus vragen en piekeren hierover voor hem niet meer nodig. Wel was de raad van de arts: houd in de gaten of hij niet groter wordt en zo ja, kom dan terug.

Een zo'n vraag was bijvoorbeeld hoe de zonsverduistering van de dag erna eigenlijk werkt. Ik legde het uit met behulp van een theedoek (de aarde), de lamp (de zon) en een sinaasappel (de maan). "Oh ... maar hoe zien de mensen aan de andere kant van de aarde dat dan met hun maan?" Er is maar één maan, Diego, die zien zij dan dus niet. "Oh ..."
Ook voor seksualiteit was er dan nog weer eens ruimte: Enerzijds "Mijn wijf laat ik later lekker werken!", maar anderzijds ook: "Misschien ben ik wel homo"

Ook voor de negatieve gevoelens is dan ruimte, bijvoorbeeld voor de duidelijke jaloezie op zijn broertje en vragen als "Waarom mag hij altijd thuis zijn en moet ik maar hier zijn? Waarom mag ik niet thuis zijn en hij hier? ... Waarom moet ik hier die troep van jou [!] eten en kan ik niet gewoon bij mijn moeder thuis eten?"

De mede-huisbewoners

In de eerste maanden van het jaar heeft er nog een jongeman in ons huis gewoond, voorheen een 'weekend-en-vakanties-opvang-kind' die in het oosten woonde en in het westen een leuke stageplek had gekregen - ik woonde mooi in het midden en Diego stond hem welwillend het onderste bed af. Beide jongens moesten toch vroeg op.

Van meer invloed was het verblijf hier van zijn oom en tante. Deze waren wegens huurachterstand uit hun flat gezet. Eerst waren ze ingetrokken bij Diego's ouders, waar ze sliepen in Diego's slaapkamer daar, waardoor Diego er een hele poos niet kon slapen. De flat daar werd zo wel erg vol en oom, tante en Diego's ouders kwamen hier overleggen. Welwillend bood Diego ze aan om hier in te trekken, met hondje. Zij zouden dan op mijn slaap- en archiefkamer kunnen slapen, want alleen daar paste een tweepersoonsbed en ik zou dan andermaal in het onderste bed slapen op Diego's kamer. Zo gezegd, zo gedaan en e.e.a. intern verhuisd en herschikt. Dit was in eind maart en duurde tot half juli. We verdeelden de huishoudelijke taken: ik zou inkopen, koken en serveren, zij zouden dan afwassen en mede schoonmaken. De hond aanvaardde het kleine hondje, dat hij qua instinct wellicht als een pup zag. Ook de poezen accepteerden het hondje.

Een en ander liep vrij vreedzaam in het nu wel volle huis, al vond Diego oom en tante wel "irritant" en ergerden oom en tante zich nogal eens aan Diego's dwarse en grove gedrag en taalgebruik.

Na hun vertrek zetten wij de acht weken langs zomervakantie dus voort. Het patroon daarvan was dat van het jaar hiervoor: veel reizen, alleen of samen, attracties, festiviteiten, stadsuitjes. Hiervan leerde hij ook nog iets: budgetteren. Je kunt nu eenmaal niet én een ver uitje hebben én dit én dat én zus én zo: je moet kiezen. Intussen waren sinds zijn verjaardag de bedtijden wat opgeschoven en in de vakantietijd nog weer iets omdat er dan de volgende ochtend niet een vroege bus gehaald moest worden. Zoals beschreven, waren die vaak late, soms nachtelijke contacten heel waardevol, zij het voor mij wel vermoeiend, omdat ik daarna niet meteen kon slapen; vaak typte ik ook nog even het dagboek bij. Vanaf half juli eindigde hij ook ons gezamenlijke dagboek: "Maar er zelf maar een." Een stukje onthechting.

De school, schoolbuskaarten en de wekrapporten

Het schooljaar heeft Diego niet gehaald: hij moet dezelfde klas nog een jaar overdoen en kan nog niet door naar, wat hij graag wilde, de koksopleiding. Daarna heb ik contact met de school opgenomen: Diego en ik gingen er samen heen; van de terugweg maakte we een uitje door in een van de dorpen op de route uit te stappen. Op de school legde ik de feitelijke situatie van Diego uit, waarna ik zo nodig direct contact met de school kon hebben.

De school vertelde dat Diego "er alleen maar was, en daar is dan ook alles mee gezegd". Diego kon vertellen dat hij in de klas gepest werd en de school zou daar iets aan gaan doen. Ook vernam ik dat Diego opvallend vaak op de maandagen, maar soms ook de dagen erna, door zijn moeder ziek werd gemeld. Was hij ziek? Nee, er was geen buskaart.

Eens per week kregen de ouders geld van de gemeente voor een week-buskaart, maar op meerdere maandagen was dat geld al op en werd hij 'ziek' gemeld.

Ik heb toen geregeld dat de gemeente het geld naar mij overmaakt (of dat ik het kon declareren), waarna er dus elke maandag een buskaart was. Ik koos voor een iets duurder weekabonnement, namelijk bruikbaar in een grotere regio, wat mij weer treinkaartjes uitspaarde. Diego was hier heel tevreden over, hij wilde juist graag naar school.

Er veranderde daardoor nog iets: tot dan toe moest Diego per se op zondagavond naar zijn ouders vanwege de buskaart én het weekrapport van de school, dat de ouders moesten ondertekenen. Diego was nu 'bevrijd' van zijn verplichte zondagavond bij zijn ouders - en ik van de moeite om hem die kant op te krijgen.

Opmerkelijk was dat hij zijn weekrapport eens - bijna demonstratief - bij het oud papier legde. Het zag er goed uit.

Ik: "Hola, dit moeten je ouders nog tekenen!"

Diego: "Nee, want het is het laatste, dus het hoeft niet terug naar school".

Ik: "Ja, maar ze moeten het toch wel zien?"

Diego: "Ze zien het nooit en ze tekenen het ook nooit. Ze weten dat ze het moeten tekenen maar ze vragen er nooit naar en de school weet dit intussen wel. En als ze er niet naar vragen, laat ik het ook niet zien. Jij vraagt er altijd naar en ik laat het hier altijd zien."

Over de buskaart:

"Waarom kunnen mijn ouders nou zelfs niet zorgen voor die buskaart? Ze krijgen het geld van de gemeente, voor mij, en kinderbijslag, dus het is eigenlijk mijn geld ... En vaak is er zelfs gewoon geen eten ..."

Ik bedacht maar stilletjes, zonder het te zeggen: Tja, onlangs was er bij een feestje op een zaterdag wél een biervat, waaruit, naar ik vernam, ook de kinderen bier konden drinken - Diego had de dag erna hier hoofdpijn - maar op de zondag erna weer géén buskaart?

Na dit alles ging het er zijn en het leren op school stukken beter, getuige de weekrapporten - ook goed voor zijn zakgeld dankzij de regeling. Kinderachtig? Simpel, maar het werkt.

'Jeugdcriminaliteit'

De buur-buurvrouw, de moeder van zijn trouwe vriendje hier in de straat, sprak mij op een gegeven moment aan. Zij had Diego in de stad zien lopen met een stapel nieuwe paarse boeken, naar zijn zeggen om ze te verkopen aan de tweede-hands-boekhandels: mijn proefschrift!

Toen ik eens zijn beddengoed wilde wassen, rolde er een hele stapel bonnenboekjes van de dierenvoerwinkel op de grond. Die bonnen kon je omwisselen voor dierenvoer ... of geld ...

Ook miste ik weer eens contact geld, net zoals een van mijn bezoekers. Ik begon toen spullen van mij in een afgesloten kast te bewaren. Ook de pakjes drinken, bestemd voor school, die op de zondagavond ineens weg waren. Diego legde hierover uit dat zijn vader

's nachts zijn pakje drinken opdronk, dus dat hij maar meer pakjes meenam, meteen een voor zijn broertje.

Dit was binnenshuis op te lossen, maar het gebeurde ook buitenshuis: het bleek dat Diego weer nieuwe winkeldiefstallen had gepleegd en later dat zijn broertje vanaf een viaduct stenen op auto's had gegooid; de politie kende hem al omdat hij ... vaak in zijn eentje door de stad zwierf.

Hierop reageert de samenleving, en zo kregen we te maken met 'de instanties'.

Eerst Diego. Hij kreeg de maatregel "hulp en toezicht" opgelegd. In het Nederlands heet dit 'Reclasseringstoezicht', dus Diego kreeg een 'reclasseringsjuf'. Hiermee moest hij praten. Zijn oudere broer had dezelfde toezichthoudster.

Ik: "En, hoe was het bij de reclasseringsjuf?"

Diego: "Ach, dat is niks. Even praten, gewoon even zeggen dat alles goed gaat en na een half uurtje kun je weer weg."

Een later rapport van de Jeugdzorg-onderzoekers, opgesteld na Chico's stenen gooien, bracht mij ertoe de reclassering aanschrijven, waarop de medewerkster ook eens hierheen kwam om ook mij te spreken. Diego zag hier tegenop omdat hij de werkelijke situatie, zijn problemen en dus zijn gedrag, haar niet verteld had. Toen dit eenmaal bespreekbaar bleek te zijn, was hij daar ook opgelucht over. De dame was goed te spreken over mijn opvang van Diego en stond hier helemaal achter. De juf ging ook samen met de moeder kleren kopen voor en mogelijk ook met Diego. Of zij wist dat ik die in feite betaalde? Dit zal de moeder wel niet gezegd hebben, maar ik liet het hier maar bij.

Naar aanleiding van het stenen gooien door de jongere Chico moest Jeugdzorg eerst onderzoek doen en een rapport en advies opstellen en dit aan de rechter voorleggen. Op het concept daarvan konden de ouders eerst reageren.

Het kostte mij enige tijd om het concept hiervan te zien. Er was geen kopie van en toen ik het van de ouders even wilde lenen om er een kopie van te maken, en Diego vroeg het even mee te nemen, zei Diego: "Als ik dat in handen heb, verscheur ik het onderweg!"

Na enige tijd kon ik het dan rechtstreeks van de ouders lenen, het kopiëren, lezen, teruggeven en nader met hen bespreken.

Over dit rapport werd ik laaiend kwaad, meer dan woedend. Ik kwam erin voor als "verdacht van kindermisbruik", die, schande oh schande, aan Diego zelfs spijkerbroeken gaf! Foei oh foei, dat is best wel crimineel, daar moest wel een sinistere bedoeling achter zitten! Dus de ouders werd niét verweten dat zij hun kind géén spijkerbroeken (enzovoorts) gaven, maar dat ik dit wél deed. Beide jongens moesten hier voortaan maar weggehouden worden! Dit ondanks de in het rapport wel geciteerde woorden van Diego:

- "Er is niets dat niet leuk is bij die man." en
- "Thuis is er altijd ruzie, bij hem nooit, tenminste geen echte."

Ik explodeerde in uiterste woede toen ik van de moeder vernam dat Chico zelfs door een arts anaal onderzocht moest worden op mogelijk seksueel misbruik op die plek. Niet ik doe een kind iets aan, zij doen dat!

Ik schreef direct, zoals je dat in het Nederlands noemt, "een brief op poten" naar Jeugdzorg - meteen ook naar de school en de reclasseringsjuf - om de vloed aan misvattingen recht te zetten én mijn boosheid te uiten dat niemand mij ook maar één vraag had gesteld.

Dit heeft geholpen. Ik kon het eindrapport niet inzien - de ouders hadden het pas maanden later, vlak voor de rechtszitting gekregen - maar de vader vertelde mij dat in het eindrapport mijn naam niet meer genoemd werd - ik werd "een kennis" - en dat de beschrijving van mijn schandalige daden zoals het geven van kleding, nu in veel meer neutrale en objectieve termen werden genoemd. De vader vertelde mij dat hij, na het zo negatieve concept-rapport, zijn best had gedaan om meer tijd en aandacht aan zijn kinderen te schenken, zodat hij in het eindrapport en bij de rechtszitting met een beter beeld tevoorschijn kon komen. Die meerdere aandacht had ik al gemerkt en deze werd door de beide jongens zeer gewaardeerd.

Pas eind december vond de rechtszitting plaats. Ik had de ouders en de jongens uitgenodigd om direct daarna hier te komen eten en stoom af te blazen. De ouders vertelden dat zij nauwelijks aan het woord konden komen, dat de kinderen er niet bij mochten zijn, en de uitspraak. Deze was dat er - wat we hier noemen - een gezinsvoed(es) werd aangesteld (guardián de la familia).

Het jaar liep al bijna ten einde, dus daar horen we in het volgende jaar nog wel meer van.

De biologische vader

Na de zomervakantie verving Diego zijn bowlingclub door een plaatselijke voetbalclub, een amateurclub, dus naast zijn seizoenkaart voor de betaalde voetbalclub. Hier trof hij zijn biologische vader aan als beheerder van de kantine en als zijn elftalcoach. Het contact herstelde zich. Hij scheurde foto's uit zijn eigen album voor deze vader. Hij ging er zelfs eens slapen en mocht de dag erna mee met vader op de vrachtwagen. Zijn moeder was hier niet blij mee. Hij werd speciaal naar het ouderlijk huis gedinigeerd om hierover te spreken. Ook ik sprak er hier thuis met de beide andere ouders over. Diego had gezegd bij zijn eerste vader te willen gaan wonen, tot schrik van zijn moeder. Zijn tweede vader was er nuchterder over. Hij zei dat hij dat in de praktijk niet zou zien gebeuren, dat Diego mij zeker niet in de steek zou laten, "want hij houdt van jou".

De feestdagen

Sinterklaas is door het gezin dit jaar niet gevierd - want geen geld - maar Kerstmis wel, met cadeautjes door het 'lootjes trekken'. Kerstmis en de jaarwisseling bracht Diego thuis door; de dagen daarvoor en daar tussenin was hij 'gewoon weer hier'.

Op Oudejaarsdag had hij nog een grappige mailwisseling met iemand die ik ken en die in Nieuw-Zeeland woont: aan de andere kant van de wereld, wat ik op een wereldbol kon laten zien, met daarop de datumlijn. "Ha ha, wat leuk! Jij bent al in het nieuwe jaar, en ik ben nog in het oude jaar! Dus jij wenst mij vanuit de toekomst terug naar het verleden een goed nieuwjaar toe! En ik vanuit het verleden naar jou in de toekomst!"

Op Oudjaarsnacht om 24:00 uur belde hij mij: "Gelukkig Nieuwjaar!"

Ik mocht die nacht bedenken dat Diego niet meer rookt, vrijwel niet drinkt, geen drugs gebruikt, niet door de stad zwerft of op hangplekken hangt, geen illegale lawinebommen

onder zijn bed heeft liggen... en zo meer - terwijl zijn broertje, naar ik vernam, elf jaar, rookt en blowt. Op school gaat het uiteindelijk ook goed. Ook mocht ik mij het citaat van de tweede vader wel even herinneren: "Hij houdt van jou".

Jaar 8: van puber naar adolescent

Zestien jaar

Op de verjaardag ging ik dit jaar overdag naar het ouderlijk huis toe, met mijn hond. Daar trof ik geen Diego en geen ouders aan, alleen Chico met twee vriendjes. Zij vertelden dat er een knallende ruzie was geweest en dat Diego kwaad was weggelopen. Na enige tijd gingen Chico en zijn vriendjes naar het zwembad en dook Diego weer op, daarna ook zijn ouders.

De stemming was in niets die van een verjaardag, en werd er niet beter op: gemopper op Diego dat hij niet had afgewassen en schoongemaakt, in een taalgebruik dat duidelijk maakte dat Diego zijn grove taalgebruik niet van een vreemde had. Gaandeweg kwam er wat rust en sfeer, al werd het niet gezellig omdat de ouders en ik nog weer eens spraken over de rechtszitting en het vonnis: er komt een gezinsvoogd(es); voordien moet Chico nog met een psycholoog praten. "Er wordt niet naar ons geluisterd en er wordt over onze hoofden heen van alles beschikt ..." Een positief gevolg van dit vonnis was wel dat de vader meer samen met zijn zoontjes ging doen, vooral in de voetbalsector. Dit gebeurde ook dit jaar, wat door Diego ook gewaardeerd werd; eens had hij zo zelfs twee vaders langs het lijntje van het voetbalveld. Hierop heeft ook de reclasseringsdame aangedrongen. Deze zei dat het goed was dat Diego bij mij een plek heeft, maar dat de ouders ook een taak hebben, het zijn en blijven hun kinderen.

Op Diego's verjaardag moest er toch op zijn minst nog even geschaakt worden. Ik had hem al veel eerder een schaakspel voor thuis gegeven, maar waar was dat? De moeder deed een kast open die chaotisch boordevol spullen zat die er net niet uit vielen, en ja: onderin lag het schaakspel ...

Nadenkend liep ik met mijn hond nog maar een ommetje terug naar de trein.

Het hierboven over jaar 7 geschetste patroon liep eerst gewoon door.

Diego was steeds vaker hier, meestal ook op de maandagen die eigenlijk waren afgesproken als 'thuisdagen' na of al de avond voor een lange schooldag. Soms gebruikte Diego de smoes 'huiswerk' om hier te kunnen komen; nu ja, zo laat mogelijk in de avond begon hij daar dan ook maar mee. Ook: "Thuis zijn alleen mijn moeder en Chico, dus dat kan nooit goed gaan." In februari had hij veertig minuten lang per telefoon een knallende ruzie met zijn moeder - deze ging om het vieren van de verjaardag van zijn oom in het ouderlijk huis, waar hij wel heen wilde, maar waar beide kinderen niet bij mochten zijn - "Dán móét ik er zijn, en nu mág ik er niet zijn!" - waarna hij twaalf dagen permanent hier bleef.

Op zondag 8 mei, de laatste dag van de voorjaarsvakantie, moest hij nu dus wel weer eens naar huis, maar ging eerst naar een wedstrijd en liet de tijd flink uitlopen tot er in

de andere stad geen bussen meer naar de flat gaan. Pa wilde hem niet ophalen en ik weigerde geld voor een treintaxi te geven, had dit ook niet in huis, omdat het zonder tas gemakkelijk te lopen is. Kennelijk stond daar bij het station ook geen fiets meer. Hij zat erg te zuchten en te mopperen op zijn ouders en hij zou wel van de flat springen, zei hij... Dit deed hij niet, hij was gewoon de volgende dag, weer een maandag, weer bij mij.

Het 'ziek' gemeld worden door de moeder ging ook door. Zij kreeg een brief van de school waardoor zij bang werd voor Jeugdzorg, de schoolinspectie of de politie: de dagen van afwezigheid. Desgevraagd kon zij die brief thuis niet meer vinden, dus belde ik de school. De directeur las het lijstje met spijbeldagen voor en ja, ik kon concluderen dat dit allemaal dagen waren waarop hij vanuit het ouderlijk huis naar school had moeten gaan. Hij zou mij tippen als het weer zover was, en voortaan de ouders een kopie van het weekrapport sturen, wetend dat ik het origineel altijd zag, las, en het goede erin beloonde met extra zakgeld. Dit werkte.

Het 'dunne pannetje' bleef dun; 'de bokkenpruik op' en 'het engelenhaar', dwars en 'OK, wisselden zich weer snel af. Spellen op de pc of het play station met agressieve inhoud en kans op verliezen bleven hem 'negatief triggeren; het verliezen bij echte sportspellen dan weer niet. Het verliezen of kwijtraken van fiets(sleutel), huissleutel, portemonnee met busabonnement ging ook gewoon door. Ook het bijna altijd te laat terugbrengen van de geleende spellen, video's of apparaten bleef gebeuren - jammer, want dan moet je bijbetalen.

Het meer positieve graag zelf een menu opstellen, inkopen, koken en eten ging al evenzeer door, al bleef het eten, vooral van groente en fruit, een lastig punt. Al even positief bleven de gesprekken in de late avond, of al nacht, evenals het in de winter 's-avonds laat even inspecteren en het lager of uitzetten van het elektrische kacheltje boven. Eenmaal stond het kacheltje op de hoogste stand en lag er een spijkerbroek op te drogen, kurk-droog al ... Ik kon zo een brand voorkomen en 'mijn' inmiddels (bijna) bloot slapende kind stil en liefdevol toedekken.

Vaak bleef hij ook liever beneden slapen, op de bank, een meter van mij-aan-de-pc af. Dit vond hij gezelliger dan alleen boven zijn. Moest hij de dag erna weer vroeg op, dan sprak hij zijn parkiet op de vensterbank toe: "Maak jij mij morgenvroeg maar weer wakker! Dat vind ik leuker dan een wekker!" De parkiet deed dit trouw.

Relatief nieuw was ...

... dat hij goed bevriend raakte met twee Turkse jongens die hier aan het achterpad wonen, waarbij mijn Turkse lessen dus goed van pas kwamen. Naar aanleiding van wat ik op het scherm zag verschijnen, was zelfs seksualiteit met hen bespreekbaar, iets wat bij hen thuis, naar zij zeiden, ondenkbaar was. Met de jongste, 13 jaar, was het vooral 'dollen', de oudste hielp hem ook, bijvoorbeeld bij het plakken van een lekke fietsband en het samenwerken bij de elektronische spellen; ook kon de oudste hem kalmeren en toespreken als hij weer eens ging smijten met het bedieningspaneel van het play station, wat ik dan soms moest weghalen: "Diego, je moet ook leren daar goed me om te gaan!"

Het spellen spelen en surfen op de pc hier was voor mij nog niet zo eenvoudig. In die tijd moest je per telefoon inbellen, waarna de telefoon de minuten ging tellen en ging factureren. Daardoor liep mijn telefoonrekening behoorlijk hoog op. Ook de pc zelf had er moeite mee. Deze werd steeds trager, dus schafte ik een reparatieprogramma aan. Dit gaf 900 fouten aan, waarna ik nogal een tijd aan het repareren was. De fouten stamden overigens niet van de voetbalspellen, maar vooral van de chat sessies met hun vaak niet bestaande namen en adressen. Ik installeerde ook een teller van die belminuten op de pc, om dit iets te kunnen matigen.

Diego was goed in solliciteren: hij vond diverse baantjes in winkels, een koekfabriek, een Turks restaurantje en ook als pizza-koerier, lekker op een brommer rijden dus, wat hij als zestienjarige nu mocht. Van het zelf verdiende geld kon hij zelf iets kopen, en zo verschenen dit jaar de mobiele telefoontjes. Daar moet je dan een toegangscode voor zien te onthouden, want na driemaal de verkeerde code moet je een nieuw starterspakket of zelfs nieuw mobieltje kopen. Ik heb er zo'n vier zien passeren dit jaar - in de loop der jaren ook zes fietsen ... Maar ja, het zelf verdiende geld ... daar was ook moeder op uit, evenals op zijn bankpas ... "Je hebt een fout gemaakt," zei zijn oom hierover, "je hebt je moeder je portemonnee met inhoud laten zien ..."

Leuk was het vaker gaan naar een plek voor jongeren hier vlak in de buurt. Dit was beneden een cafetaria met enkele spellen, waarboven de eigenares Alba een jongerenkamer had ingericht. Deze had regels: Diego typte ze netjes uit. Er was een echt bestuur dat echt vergaderde: Diego werd er bestuurslid van. Ook in de binnenstad vond hij een goed jongerencentrum (geen alcohol, niet roken, niet blowen, wel leiding en activiteiten) waar hij graag naar toe ging.

De biologische vader

Deze hield het opnieuw ontstane contact levend: op het voetbalveld, in de vrachtwagen waarin Diego mee mocht, en in twee truckers-(fan-)festivals van zelfs enkele dagen in het noorden van het land. Soms sliep Diego ook bij hem. Op zijn beurt hielp Diego hem bij het aanbrengen van een nieuw plafond. Deze vader, tevens buurtgenoot, was van mijn bestaan aanvankelijk niet op de hoogte, dus bracht hij zijn zoon na een activiteit terug naar het moederhuis. Al met al positief.

Positief

Al met al: een positieve ontwikkeling in dit eerste half jaar van jaar acht. Ook bezoekers en anderen maakten mij daar attent op. Diego groeide in zelfbeheersing. Zo'n ontwikkeling gaat langzaam, en van dag tot dag dichtbij zie je alleen de kleine stapjes, maar op termijn van een half jaar was de ontwikkeling onmiskenbaar. Zo kon hij nu ook best eens even alleen thuis zijn als bij bijvoorbeeld naar de verjaardag van mijn dochter, die van mijn ex-vrouw of mijn familie, of voor andere bezigheden buitenshuis ging. Hij zou dan wel op het huis (lees: zichzelf) passen en het eten voor zichzelf en de dieren verzorgen. Het dunne pannetje werd dikker, hij groeide van puber tot adolescent. Het schooljaar naderde zijn einde: hij mag nu met een goed rapport door naar de volgende klas.

Discussie

Met enkele (geleerde) vrienden sprak ik hierover. Zij vernamen en zagen dat Diego steeds meer zijn weg buitenshuis vond: de baantjes en de jongerencentra, de sport en de beide vaders. Zij zeiden aanvankelijk: 'Daar ga je nu met je *gehechtheid* en je *onthechting*. Was het niet gewoon *zich nestelen* en *het nest uitvliegen*? Is hij wel gehecht aan jou, of meer of alleen aan de voorzieningen als zak- en kleedgeld? Na lange, voornamelijk per mail gevoerde discussies, kwamen we eruit, te beginnen met het huidige *uit het nest vliegen*. Ik kreeg gelijk met mijn onderscheid tussen 'het huis verlaten en door de stad zwerven om het ouderlijk huis *te ontlopen*' (Diego toen hij acht jaar was, soms nu nog, en Chico nu ook) en 'in een veilig nest genesteld zijn, groeien en dan langzaam het nest verlaten om de wereld te verkennen én *weer terug te keren* in het veilige nest'. Dus: er was wel sprake van *zich nestelen* en *het nest weer uitvliegen*, maar niet om het onveilige nest te ontlopen, juist om er weer in het veilige nest terug te keren. Dus is er weldegelijk sprake van *zich hechten* en *gehechtheid*, en nog te verwachten *onthechting*.

Een omslag bij de ouders

Daar begon de zomervakantie weer. In de eerste twee weken daarvan waren zijn ouders zelfs blij dat hij hier kon zijn, want zij uitten zich wanhopig over Diego's gedrag thuis - denk, maar zeg het niet: door hun onmacht om met hun beide zoontjes om te gaan. Maar ... Aha! ... **Er komt een gezinsvoogdes**, hierna gewoon "voogdes" te noemen, die gaat jullie helpen! Ik: "Alleen over Chico?" Zij: "Nee, over het gezin". Welnu, deze liet van zich horen ...

Op Zaterdag 15 juli werd hij vrij laat in de avond ineens naar huis gedirigeerd door zijn tweede vader. Diego mopperde hier erg over; de laatste bus was al weg deze vader wilde hem niet van het station ophalen.

De volgende dag was hij weer hier. Er waren bezoekers. Midden onder het tafel afruimen nam hij mij even apart in de keuken en zei: "Ik mag hier na de vakantie niet meer komen. Mijn ouders hebben gehoord dat je nog steeds actief bent als pedo." Bij navraag bleek hiermee bedoeld: actief in de *pedobeweging, politiek, maatschappelijk, wetenschappelijk en qua publicaties, onderzoek en hulp actief* (dus niet *seksueel actief*): druk met het vergaderen en bezig met sites en zo. "Sommige van die krantenberichten die ik type gaan daar toch over." zei Diego. "Nu ja," zei hij, ik mag nog wel op een middag of zo komen, maar niet meer slapen. D.w.z.: na de vakantie."

De dagen daarna bleef hij nog gewoon hier slapen, maar vanaf woensdag 20 juli in feite niet meer. Zo tussendoor zei hij dat hij van zijn vader hooguit een keer per week mag komen, na de vakantie, maar van zijn moeder wel twee keer per week.

De ouders hadden het ook gehad over begeleid kamerbewoning, *maar niet in Ciudad*. Je hoort de voogdes in hun woorden spreken. De voogdes had nog iets in de aanbieding: een voetbalclub *in de stad van de ouders*, met subsidie van de gemeente.

Lees: niet meer bij *die man*. De voogdes besepte niet dat zij haar pupil dan ook zou weghalen bij de voetbalclub van, en dus het contact met zijn biologische vader én hoe belangrijk zulk contact voor een opgroeiende zoon is.

Op 5 augustus duikt Diego weer op, zo tussen zijn baantjes door of erna, en daarna in de vakantietijd al snel steeds vaker tot weer vrijwel elke dag, niet de nachten dus. Ik had mij, denkend dat dit een afscheid zou worden, al opgegeven bij twee kerkkoren en als inval-organist. Ook had ik al wat reizen gepland n.a.v. familieverjaardagen. Geboortedata kies je niet zelf en je moet er wel heen - ik wilde dit ook wel. Zo zat Diego te repeteren wanneer ik er nu precies wel en niet was hier. Ik zei dat ook de kerk en de koren met hun repetities weer begonnen waren en dat de Turkse les er ook alweer aankwam. Diego versprak zich spontaan door te zeggen: "O, dan ga ik weer mee hoor, naar de Turkse les!" Later zal blijken dat hij hier als profeet sprak.

Hij liet nog wel iets van zijn gevoel blijken toen hij naar huis belde om iets over een voetbalwedstrijd te regelen met zijn broertje en hij zo zijn tweede vader aan de lijn kreeg: "Die tering kanker ouwe van mij die wil #&\$!* dat ik naar huis kom!" Hier sprak Diego. Ik kon hem begrijpen. In termen van mijn proefschrift was er contact met de schaduwkant.

Herhaaldelijk vroeg hij: "Kan ik nou echt niet komen, morgen? Waar moet je nu weer naar toe?" Ik: "Naar de verjaardag van mijn zus - maar je hebt een huissleutel. Dan hebben de dieren meteen hun voer, jij je eten, en de hond gezelschap." Aldus geschiedde.

Het contact met de biologische vader bleef zo vooralsnog even in stand. De man wilde graag met zijn zoon op vakantie en zou hiervoor vrij van school gaan vragen. Dit is na de schoolvakantie ook gebeurd, zij het niet na vrij vragen maar vrij nemen. De moeder regelde dit eenvoudig en bekwaam met een 'ziekmelding'. De voetbalclub hier ter stede bleef ook nog even aan.

Van Diegokamer naar Oomkamer

Daar stond de oom weer op de stoep: gescheiden van zijn vrouw, dakloos, zonder hondje, wel met baan maar niet gewend een huishouden te verzorgen. Diego bood hem andermaal welwillend zijn kamer aan, nu hij hier toch niet meer mocht slapen. Oom en ik fatsoeneerden de kamer ietwat - er zaten sporen van dartpijltjes in de deur bijvoorbeeld - en we regelden het huishouden weer.

Het nieuwe schooljaar

Dit begon op maandag 28 augustus. Dezelfde dag, maandag of niet, was hij alweer hier: trainingsavond van de plaatselijke voetbalclub.

Vermoedend dat dit een afscheid zou worden, gaf hij mij plechtig mijn huissleutel terug, gaf ik hem plechtig het laatste zakgeld en gaf ik hem als afscheidscadeau het play station mee, ik speel er toch niet op. Later zei hij eerst dat zijn moeder het apparaat had verkocht. Na de heftige ontkenning door moeder hiervan hoorde ik van Chico dat Diego dit zelf had verkocht.

Daarna zag ik hem tot 11 september niet. Daarna kwam hij 'gewoon' weer vaker hier. Ik vernam dat hij nu van voetbalclub was gewisseld: naar die in de stad van zijn ouders, 'dankzij' de 'slimme' voogdes dus. Zij regelde ook kennelijk snel dat het geld voor de schoolbus weer naar de ouders werd overgemaakt. Meteen verneem ik weer de bekende problemen: "Mijn moeder heeft mijn bankgeld geplunderd!" Ik verneem dat hij alles van zichzelf zelf moet betalen en daarnaast van zijn verdiende geld ook nog moet bijdragen aan de huishoudkas, kostgeld zozegd. Hij zegt thuis ook te moeten afwassen en de vloer te moeten vegen.

Al snel is er thuis weer geen buskaart. Op die ochtenden komt hij dan vaak direct hierheen, zo vroeg als het is. Met buskaartjes van mij kan hij dan nog de volgende schoolbus van hieruit halen - deze gaan om de twee uur - want hij wil per se naar school. Dit na de volgende conversatie:

Diego: "Mijn ouders zijn bang voor de Jeugdzorg als jij mijn buskaart betaalt ..."

Ik: "... Nog banger als blijkt dat jij niet meer naar school gaat ..."

Diego: "Nou, haal 'm dan maar."

Het buskaartprobleem bleef zich maar herhalen. Ik besloot de door mij betaalde kaarten, toch een [omgerekend] 25 euro per week, met uitleg weer bij de gemeente van de ouders te declareren. Wat bleek: de moeder had die kaarten, niet door haar betaald, wel gedeclareerd bij de gemeente. Ik deed dit met de kwitantie, zij met de kaart zelf. Dit is toen door de gemeente teruggedraaid. Op een vrijdag vroeg hij al een nieuwe week kaart voor maandag, omdat hij zijn tentamens niet wilde missen. Over dat dubbel declareren zei hij telefonisch tegen zijn moeder: "Doe dit niet weer!"

Tja, de vroege schoolbus halen die om 07:23 uur vertrekt van het station ...

Ik heb hier vier wekkers voor, Diego twee. Hij dacht even slim te zijn door, terwijl ik even weg of nog beneden was, die wekkers te verzetten, zodanig dat hij die bus niet zou kunnen halen. Dan had hij de tijd later moeten zetten, maar hij zette de tijd vroeger, zodat ik juist eerder wakker werd en hij de schoolbus zeker kon halen.

Diego komt al vrij snel weer steeds vaker hierheen. Nu niet meer als de puber of het dunne pannetje, maar als adolescent die moeite gaat doen. Hij doet hier heel wat werkjes: intypen, schoonmaken, boodschappen, de dierenhokken schoonmaken en wat al niet meer. Hier verdient hij dan iets mee. "Laat je portemonnee vooral niet aan je moeder zien," zegt de oom, "en houd je bankpas goed bij je." Zelfs de vader komt hier werkjes doen, zoals het duivenhok eens goed schoonmaken en zo meer, zelfs stofzuigen en de ramen lappen, soms samen met zijn zoon. Kennelijk beheert de moeder daar de portemonnee. De vader heeft wel eens een klusje als (invallend?) vrachtwagenchauffeur.

Al voor, in en ook na de herfstvakantie is Diego hier steeds vaker en gaandeweg weer elke dag. Hij zei tevreden dat hij zijn verdiende geld verstandig had uitgegeven aan kleding en kapper - zelfs aan een cadeautje voor zijn moeders verjaardag, hetgeen ik nog nooit heb meegemaakt.

"Je bent heel wat volwassener geworden", zei ik. Hier was hij blij mee en ik heb het sindsdien regelmatig van hem terug gehoord, bijvoorbeeld als argument dat ik hem nu rustig hier alleen kon laten als ik eens weg moest. Diego typte nog een hele poos door: teksten voor mijn sites. Later zei hij: "Ik ben *slimmer* geworden." *Verstandiger* zou ik dan zeggen.

Volwassener: hij gaat zelf geld verdienen, leert te budgetteren, kan zelf koken, wordt bestuurslid in de jongerenplek van Alba en kan nu ook alleen hier zijn en als ik weg ben de dieren voeren.

Hij heeft dit jaar nog met twee meisjes verkering gehad, een ver meisje en een uit deze stad. Het eerste werd "te ver weg". Het tweede maakte het zelf uit, waarna hij zei: "Anders had ik het zelf wel uitgemaakt."

Door het wegvallen van de plaatselijke voetbalvereniging ebden ook de contacten met de biologische vader langzaam weg. Nou, dank u hoor, voogdes, dit hebt u maar weer mooi voor elkaar. In alles voel ik de voogdes op de achtergrond. Zij heeft kennelijk als doel het gezin weer bij elkaar te brengen én de jongens bij mij weg te houden. Mijn indruk is dat de tweede vader geneigd is de weg van voogdes en maatschappij te kiezen, terwijl de moeder, naar zij ook zegt, haar kinderen en haar eigen gevoel volgt. Intussen gaat Diego weer gewoon zijn eigen gang.

Op zondag 3 december was Diego hier al om 10:15, terwijl ik net ter kerke was. Hij zou namelijk stukken komen intypen en heeft nu weer een huissleutel. Verder druk met virtueel en echt voetballen met de beide buurjongens. Van zijn oom kreeg hij een winterjack als sinterklaascadeau. Oom ergert zich eraan dat hij dat niet van zijn ouders krijgt en in een zomerjack rondloopt. Diego ergerde zich op zijn beurt erg aan zijn moeder: deze belde alsmat op en was klaarblijkelijk op zijn geld uit. Ook voor mij was er ergernis: ik miste de laatste tijd steeds inhoud uit mijn borrelfles... tot ik eens onverwacht van boven naar beneden kwam en de oom zag met mijn borrelfles aan de mond. Ik kocht een kleine tweedehandse tweede koelkast, monteerde daar een slot op en zette daar mijn borrel in, net als de flesjes en blikjes die bestemd zijn voor school én voor de oom als hij naar zijn werk gaat; ook om er oog op te kunnen houden. Diego kon zo op één dag drie liter melk drinken: zes halve-liter-pakjes, bestemd voor drie dagen. Hier thuis iets drinken moet dan door iets uit een grote fles of pak in een glas te schenken.

Nu en dan komt Chico ook weer hier, met regelmaat op verzoek van zijn moeder. Op een gegeven dag kwam Chico met zijn vader in de auto met tien kistjes hout voor de kachel, waar ik dan wat geld voor geef. Dit had Chico eens even georganiseerd.

De omgang tussen de broertjes werd langzaam beter, juist doordat ze minder met elkaar omgaan en ieder zijn eigen ding doet.

De plannen voor de kerstvakantie wisselden dagelijks, maar uiteindelijk was hij elke dag weer hier. Met de kerst nadert ook weer zijn verjaardag. Die thuis te vieren vonden zijn ouders, naar hij vertelde, "niet nodig". Dat ik daarheen zou komen vonden zij ook "niet nodig". Dus begon Diego zijn verjaardag, andermaal hier te vieren, alvast omstandig voorbereiden door mensen uit te nodigen, een heel programma en menu op te stellen en dit zo mooi mogelijk uit te typen, te printen en te verspreiden.

Jaar 9: 17 jaar

Op de dag van zijn verjaardag, vrijdag, was Diego hier. Er was thuis, zo zei hij, "niks te doen" en "niks aan". Hier werd de verjaardag de dag erna gevierd met de buurtkinderen en enkele van hun ouders. Voor de gelegenheid had ik een play station gehuurd.

Zijn tweede vader gaf hem geen cadeau, zijn biologische vader wel.

Deze vertelde dat hij, volledig onverwacht, de dame van Jeugdzorg op bezoek had gehad. De dame had eerst aan Diego gevraagd of hij dit wel wilde. "Nee", had Diego gezegd. Toch gaat de dame erheen en ontbiedt deze vader ook op haar bureau. Diego was er ontdaan over, belde zijn moeder die er ook niet blij mee was.

De moeder blijft kiezen voor haar zoon, de tweede vader voor wat de voogdes hem opdraagt, dirigeert Diego dus naar huis terwijl hij dit helemaal niet wil, en zo dus krediet verspeelt bij zijn zoon. Diego was hier furieus over.

Gênant ...

Op 20 januari was Diego's oudere broer jarig. Deze woont intussen vlak bij ons huis in een pand voor begeleid wonen. Wij gingen erheen en troffen daar het gezin bijeen. Het verliep gênant. Diego zei dat hij ook wel iets voelde voor dat begeleid wonen, en dan in de stad, nu iets naar het westen, waar hij het volgende schooljaar de koksopleiding wilde gaan volgen. Zoiets moet dan ook met en door de voogdes geregeld worden. Nu bleek dat zijn moeder daar al was geweest en het plan voor begeleid wonen had afgezegd.

Diego: "Afgezegd???!!!" De moeder: "Ja, want dan zou ik ook nog eens voor jou moeten gaan betaler! Mooi niet!" Diego: "En mijn eerste vader dan, die is er toch ook nog?" De moeder: "Die? Die heeft in geen zestien jaar iets voor jou betaald!"

Nog gênanter was het vertrek.

Diego tegen mij: "Heb je een treinkaartje meegebracht?"

Ik: "Nee, daar heb ik nu even niet aan gedacht, maar je hebt een chauffeur (vader 2)."

Pa 2: "Nee, dat past niet in de cabine [van de vrachtauto?]. Je moet maar per trein."

Ik kocht een kaartje en Diego ging per trein, van daaruit nog lopend naar de flat. Hij zal zich onderweg wel afvragen in hoeverre hij daar nog echt welkom is ... Zal dus morgen wel weer hier zijn ...

Inderdaad.

Niet minder gênant is wat hij vertelde: dat hij nu van thuis zijn eigen buskaart moet gaan betalen (of voorschieten? De ouders krijgen die toch betaald door de gemeente?) en de helft van wat hij zelf verdient moet afstaan.

Zeer gênant is ook zijn verhaal dat broertje Chico schoenen heeft gekregen van maar liefst [omgerekend] 120 euro, op afbetaling, dat dan wel. Aan Diego wordt ook schoenen beloofd als die van zijn broertje zijn afbetaald ... Nooit schoenen gezien. Dit zette kwaad bloed bij hem. Hij loopt nog op de schoenen die hij de vorige zomer van zijn eerste vader heeft gehad, en die schoenen vertonen al gaten. "Ze dwingen me gewoon om hier te komen bedelen en dit wil ik eigenlijk niet."

Ik geef hem [omgerekend] 50 euro mee voor schoenen. Hij koopt zuinig en kan voor dat geld ook nog een T-shirt, een zwembroek en een kaartje voor het zwembad kopen.

Diego schaamt zich voor zijn ouders, maar later in de maand ook voor zichzelf. Met zijn sprong van puber naar adolescent is natuurlijk niet zijn schaduwkant verdwenen, zeker niet hoe hij moet voelen dat hem tekort is gedaan en dat hij tekort komt.

De oom mist een haarborstel en twee biertjes. Ik miste jenever, een fles frisdrank, twee zwemhanddoeken, een pakje shag, een nog dicht kistje sigaren en zo'n [omgerekend] 35 euro aan treinkaartjes die bestemd zijn voor een jongeman die hier wel helpt met schoonmaken - later merk ik: ook nog cd's met moderne muziek.

Dus heb ik het hele lijstje aan Diego voorgelegd. Er viel een diepe stilte. Dit soort stiltes is juist goed. Hij erkent niet, maar ontkent dus ook niet. Hij heeft geen verweer. Ruim voor etenstijd vertrok hij met brood met ei en meer, op weg naar zijn ouderlijke stad waar hij nog op voetballen zit.

Dan volgt de open dag van de school waar hij voor kok wil gaan leren: tevreden Diego.

De voorjaarsvakantie

Ook volgt de voorjaarsvakantie met een goed rapport van school. Hij wil wel weer ergens werken, maar is zijn identiteitsbewijs kwijt, zodat hij nergens kan solliciteren of werken. Elke dag van de vakantie is hij hier en hij blijft, sinds lange tijd, ook weer hier slapen, diplomatiek genoeg om de nacht. Later vertelt hij dat hij hier best kan slapen ... als zijn tweede vader er niet is, dus als deze op de vrachtwagen in een ander land is.

"Mijn moeder vindt het goed." Duidelijk - en voor hem verwarrend - is dat moeder zich op de kinderen richt en deze vader de voogdes volgt.

Ook als de school weer begint, is hij de hele week hier, ook de nachten, dus geen problemen met de buskaart, wel met de vroege wekkers ... maar hij wil per se naar school: zijn tentamens en examens halen.

Hier is hij redelijk geliefd bij de buurtkinderen, al zeker bij de jongen die iets verderop in de straat woont en de twee Turkse jongens van het achterpad. Nu ja ... mits ik goed toezicht houd en help de ruzies op te lossen ... De jongen hier in de straat en Diego hebben, zo jong als ze zijn, allebei hun eigen web sites - Diego over voetballen natuurlijk - en gaven elkaar toegang op elkaars web sites. Dit is natuurlijk vragen om problemen, dus om oplossingen.

Zij spelen veel met de computerspellen en weten van alles te vinden op de computer. Leuk natuurlijk, en aanleiding tot gesprekken, maar de computer wordt steeds trager, zodat ik weer moet gaan repareren. Diego had een nieuw voetbalspel gedownload, maar dit op de verkeerde schijf gezet: die waar mijn woordenboeken op staan, een nogal volle schijf dus, die dus overvol raakte. Die was te herstellen. Met het reparatieprogramma was ik in anderhalf uur van 192 naar 0 fouten.

Diego kon dus op de pc hier virtueel voetballen. Dit loopt in competities en dus in de tijd. Hij voert ook zichzelf hier in het spel in als, uiteraard, succesvolle speler, met de juiste geboortedatum. Overigens voert hij doorgaans ook mij in als keeper, scheidsrechter of speler. Ook de hond wordt door hem in deze virtuele wereld wel

opgesteld als keeper of zo. Hij spreekt dan de hond toe: "Je hebt goed gekeept hoor!".

Over mij: "Je hebt heel goed gescoord! - dan wel - gekeept"

Op een gegeven moment passeerde hij dus, in het spel, de datum 4 januari.

"Ik ben nu jarig," zei hij, "ik word nu 17!" Ik: " Nou, mooi, gefeliciteerd hoor!"

maar nu vroeg ik ook even door: "Ehmm.. zo *en passant* even gevraagd, hoe is het nu eigenlijk gegaan met het verjaardagscadeau dat je ouders je beloofd hadden voor die dag in het echt?"

Diego: "Niks gehad, weer."

Ik: "Is er wellicht iets beloofd? Volgende maand... volgend jaar... volgend leven?"

Diego: "Nee, niks."

Ik: "Dan heb je alweer geen verjaardagscadeau. Reken er maar niet nog op. Ik maak dit nu al negen jaar mee... Jammer, vervelend, lastig probleem."

Diego: "Ja... ehm... kan ik nog iets te eten klaar maken? Oh ja, ik vergat het je te zeggen: ik blijf hier slapen hoor. Mijn moeder vindt het goed en mijn vader zit in Frankrijk op de vrachtwagen."

Ook de week erna is hij elke dag hier, ook de nachten. Ook broertje Chico krijgen we weer hier te zien.

Over nachten gesproken: oom is er nog steeds. Aan hem heeft Diego welwillend het onderste bed van het stapelbed op zijn kamer afgestaan, maar Diego hoest erg veel in de nachten. Ik hoor dit, ben eraan gewend en slaap weer door, zelf merkt hij er niets van. Oom echter wel: die wordt er steeds wakker van, valt dan niet in slaap of wordt dan wéér wakker, terwijl ook oom er vroeg uit moet: voor zijn werk.

Diego ging toen well beneden op de bank slapen. Mopperend? Welnee, hij vindt dit wel zo gezellig met mij aan de pc vlak naast zijn bed en zijn parkiet op de vensterbank als wekker. Hierna sta ik mijn slaapkamer af aan de oom en ga ik zelf weer slapen op het onderste bed van het stapelbed op Diego's kamer.

Er volgt een paasvakantie met een goed schoolrapport. Ook dan is hij hier, in goede harmonie. Nu doet hij zijn best om in het bos hout te verzamelen en dan te verzagen voor de kachel. Ook kan hij weer even werken voor een uitzendbureau.

Al kort daarna eindigen de lessen en beginnen de tentamens en het examen. **Diego is geslaagd voor zijn examen!** Hij heeft nu het diploma van "Vorbereidend Beroepsonderwijs" (in zijn geval "voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen") en kan door naar het Middelbaar Beroepsonderwijs.

De lange zomervakantie

Dan begint de lange vakantie van drie maanden ... Vader 1 vult charmant de eerste week hiervan in door hem mee te nemen op zijn vrachtwagen. Ja, ook vader 1 zit op de vrachtwagen. Ook vader 2 zit weer vaak op de vrachtwagen. Deze neemt zoonlief niet mee, maar laat hem bij moeder achter, die het goed vindt als hij hier ook slaapt én die vaak genoeg ook het lastige jongere broertje hier even 'parkeert'.

Hij kon nog logeren bij een tante op een camping richting zuiden ... waar hij meteen ook een vriendin kreeg, naar zijn zeggen "een lief en moederlijke meisje" en zijn plannen

richting west veranderde in richting zuid. Hier is het niet van gekomen. Hier werd zodoende ook onderwerpen als seks, condooms en meisjes besproken, ook met zijn vrienden. "Is ze knap?" Diego: "Als ze maar lief is ..."

Hij zou er heen reizen, maar dat reisje ging niet door om een, in mijn ogen, vreemde reden: zijn ouders hadden shag nodig en Diego had reisgeld, dus geld. Had hij maar alvast een kaartje gekocht, want daar kun je geen shag van kopen, maar van contant reisgeld dus wel. Er is daar thuis een auto gekocht en een dijk van een telefoonrekening binnengekomen.

Diego was die dag dus hier. De volgende dag met Chico. Dat ging goed hier. Beide jongens mopperden erg op hun ouders. Deze belden ook steeds op, en steeds hoorde ik de jongens "Nee!!!" zeggen. Chico moest nog wat waspoeder meenemen van hier, want dit was daar op. Chico is er nu ook vaak en ook de ouders kwamen hier. Er is geen geld in de flat, legde Diego uit.

Des te vaker en langer is Diego hier. Hij heeft ook goed contact met de buurt. Zo is hij veel op het schoolplein en ging ook vissen met enkele buurtkinderen. Ook bleef hij weer hier slapen.

Hij zocht werk bij een uitzendbureau en vond dit in een leuk modern fastfood restaurant in de stad iets ten westen.

Ook ik had nu werk te doen: in Parijs, Berlijn en Zweden een internationaal congres bijwonen én toespreken, waarvoor ik niet in een klein werkgroepje werd geplaatst, maar de congressen plenair kon toespreken, wel steeds dezelfde lezing en steeds in het Engels. Zo'n congres duurt enkele dagen en dan heb je nog de reizen erheen en weer terug.

Gelukkig had Diego zijn baantje en zijn huissleutel, zijn volwassenheid en zijn oom die het dieren voeren kon overnemen en een oogje in het zeil kon houden en aanspreekpunt kon zijn. Op mijn verjaardag waren Diego en zijn ouders hier.

Zodra ik terug was, was Diego weer hier. Ja, blij, want er zou nu salaris op zijn rekening gestort zijn. Dit viel lelijk tegen: het was wel gestort, maar zijn moeder had alles al van zijn rekening gehaald met zijn pas en pincodes... Hij werd ook direct naar huis gedirigeerd om boodschappen te doen voor het gezin - van zijn eigen geld dus. "Ik moet kostgeld betalen", legde hij uit - al eet hij meestal hier.

Intussen was hij vrijwel dagelijks hier en ook diverse nachten. Hij trekt veel op met de achterbuurjongens en die twee kunnen het goed met hem vinden.

Vader 2 was hier nog. Hij heeft het duivenhok een zeer grondige schoonmaakbeurt gegeven, inclusief het gaas en de ramen. Hij wilde hiermee wat reisgeld verdienen om met Diego naar een voetbalwedstrijd te kunnen gaan.

Naar de koksopleiding

Welgemoed ging Diego naar zijn opleiding voor kok. Hiervoor moest ik een complete koksuitrusting kopen: muts, schort, broek en een basis keukengerei zoals koksmessen en zo meer. Dit alles was 'niet gratis' ...

Hij vertelde dat voor Diego eerst een tehuis is gepland, een woongroep die voorbereidt op de begeleide kamerbewoning. Deels wil hij dit zelf wel, deels zit zijn voogdes er achter aan. Deze is wat strenger, legde pa Ben uit, sinds Diego weer een winkeldiefstal gepleegd heeft en hiervoor bij de kinderrechter moest voorkomen. Hij moet nu ook een cursus sociale vaardigheden doen.

Dit alles gaat spelen in de westelijke stad. Diego echter wil liever hier dan daar of in de stad van zijn ouders voetballen in een club, de club waar de jongste van de Turkse jongens ook in speelt. "Hij trekt toch steeds weer hier naar toe", zei vader twee. Zowaar kochten zijn ouders nu eens nieuwe kleren voor hem. Dit was om netjes te verschijnen bij de begrafenis van zijn oma.

Minder leuk is dat hij ontslagen werd bij het leuke moderne restaurant. Waarom dan? "Te veel sjoemelen," zei hij, "onder anderen met de werktijden". Daarna was hij dus weer vaak hier. Nu kookte hij hier zijn zelfgekozen en -gekochte menu's weer.

Inmiddels was mij een kleinzoon geboren, maar op de terugweg daarvan begaf mijn rug het. Ik kon een poos niet van huis. Diego deed trouw de boodschappen in die tijd en ook de dingen die ik zelf niet kon. Dit gedurende ongeveer de gehele maand november. Voor hem herhaalde zich dat zijn moeder zijn ontvangen geld al van de bank had gehaald nog voor hij de bank kon bellen. Hij wilde met haar kleren kopen, maar nu hield moeder af. Het geld kon dus al op zijn. Daarna heeft hij inderdaad een nieuwe eigen bankrekening geopend.

Naar het tehuis

De voogdes zag eindelijk haar kans, bepaalde dat hij naar dat tehuis moest en dan *hier niet meer mocht komen* en voegde dit als *voorwaarde toe aan het contract*.

We zitten dus in de laatste fase hier - dacht ik. We maakten daar wel iets van op de tijden dat hij hier was - hij is ook een aantal malen met zijn vader mee geweest op de vrachtwagen, maar verder hier.

Hij was bepaald verstandig, welwillend, rustig, vriendelijk, verantwoordelijk en volwassen. Hij deed langdurig spellen aan de grote tafel met de jongste achterbuurjongen, tot laat in de avond toe.

Vanaf 1 december heb ik Diego hier niet gezien. Hij per die datum naar dat tehuis gegaan. Op 13 december kwam hij van daaruit zijn huissleutel teruggeven en afscheid nemen.

Hij was wel tevreden over dat tehuis, namelijk *dat hij niet thuis hoefde te zijn*, meer rust en ruimte voor zichzelf had en van zijn loon een goed deel terugzag als zak- en kleedgeld. Hij moet nu ook voor spullen gaan sparen om zelfstandig te kunnen gaan wonen. Hij was inmiddels ook gaan voetballen in die stad. En inderdaad: dat hij hier niet meer zou komen stond in een contract, dat dus ook na zijn 18e verjaardag geldig is omdat hij het heeft ondertekend.

Jaar 10: 18 jaar

La vie s'en va ... La vida continúa ... het leven gaat door ...

Afscheid? Mooi niet! Met zijn verjaardag ging ik naar zijn ouderlijk huis. Mijn cadeau: gereedschap. Intussen trekt Diego zich, zoals te voorspellen was, niets aan van het verbod van en contract met de voogdes. Als hij niet in het tehuis moet zijn of naar school of werk is, is hij gewoon hier. Hij heeft hier in *Ciudad* immers nog een seizoenkaart van de betaalde voetbalclub en een tante daar in de kantine en met dartclub hier in *Ciudad*. Hij is intussen voor zover het kan 'gewoon hier'.

Begin maart miste ik weer cd's en shag, dus heb de kast maar weer op slot gedaan. En passant verloor hij zijn portemonnee met kortingskaart voor de trein maar weer eens... Thuis waren zijn foto's allemaal kwijtgeraakt. Hij heeft hier uit mijn drie albums er een voor zichzelf uit geselecteerd, zodat ik er twee overhield. Foto's van 1993 af...

De tijd in het tehuis kwam ten einde. "En, heb je daar iets geleerd, van zelfstandigheid?" Diego: "Welnee, er was helemaal geen training, je moest je alleen aan de regels houden."

In de zomervakantie was hij een poos ondergebracht bij een oom en tante in het noorden des lands; ook woonde hij korte tijd bij zijn biologische vader, maar overal werd hij weer de deur uit gezet of verdween hij zelf. Hij keerde terug bij zijn moeder ... die hier niet blij mee was. Dus is hij weer hier, dagelijks sinds geruime tijd. Ook broertje Chico was er ook weer vaak. Diego is daardoor onrustig en valt regelmatig terug van zijn eigen niveau, ruim 18 jaar, naar het niveau van zijn broertje, 14 jaar - een lastiger leeftijd.

Er blijken gigantische ruzies te zijn in het gezin. Chico botst niet zozeer met zijn moeder, eerder met Pa. Er zijn voortdurend conflicten over het voedsel, het roken, het drinken en het snoep daar. Er schijnt ook hasj en alcohol gebruikt te worden. Het liep nogal hoog op een avond, toen Chico van hier naar zijn ouders belde. Ik hoorde:

"Oh, wil pa mij uit huis zetten? Maar hij heeft de ouderlijke macht niet! Jullie zijn niet getrouwd, dus jij als mijn moeder hebt de ouderlijke macht."

Even later, tegen mij: "Ik ben zo min mogelijk thuis. Ik ga 's morgens weg en kom terug met bedtijd en ga dan meteen naar mijn kamer."

Deze zin komt mij bekend voor: van Diego, bijna 10 jaar geleden gezegd. Sindsdien was hij hier en is er nu weer.

Ik: "Waar ben je dan, als je niet thuis bent?" Chico: "Bij vrienden. Maar ik kom nu ook vaker hier"

La vie s'en va ... La vida continúa ... het leven gaat door ...

Jaar 11 - Jaar met een gedwongen pauze en een herstart

Diego is nu **19 jaar geworden**. De eerste maanden verliepen volgens het hierboven geschetste patroon.

De pauze

Nu zaten 'de instanties', maar dan andere, mij dwars. Ik moest vanaf half mei een vonnis van vijf maanden uitzitten, weliswaar in een half-open gevangenis met relatief veel vrijheden en eens in de maand een weekend vrij, maar toch.

L'histoire se repète - La historia se repite - De geschiedenis herhaalt zich

Half oktober ben ik weer vrij en terug. Ik bezoek mijn dochter die in de stad van Diego's ouders woont. Wie zie ik op het station? Diego!

Diego: "O, ben je weer terug? Ja? Wil je een treinkaartje kopen? Dan ga ik meteen met je mee!"

Ik: "Woon je nu weer bij je ouders?"

Diego: "Ja, maar ik ben nooit thuis, alleen om te slapen. Overdag ben ik altijd in de stad."

Letterlijk de woorden die ik tien jaar geleden hoorde van de toen negenjarige, die nu negentien is. Zijn broertje sprak dezelfde woorden ...

Hij vertelt dat hij gewoond heeft op een pretpark waar hij werkte, op een camping voor het personeel. Vervolgens bij zijn moeder, zijn eerste vader en weer bij zijn moeder. Ook vertelt hij dat hij tijdelijk werk gevonden heeft in een andere stad, meer naar het westen, maar dat zijn moeder zijn loon inpikte.

Zo trekt Diego opnieuw bij mij in. Zijn ouders belt hij wel even op. Hij reist een paar keer heen en weer om zijn kleren, weinig kleren in feite, en beddengoed op te halen en richt zijn kamer weer in. Deze is nu alleen voor hemzelf, want de oom is intussen vertrokken naar een eigen flat. Het stapelbed werd weer veranderd in een gewoon bed. Later komt er hier nog wel weer een mede-huisbewoner bij. De kamer zonder stapelbed werd nu zodanig zijn kamer dat een nieuwe tijdelijke dakloze medebewoner dan maar op de bank moest slapen, met zijn spullen verspreid door de huiskamer.

Hij woont nu echt hier. Op 20 november komt hij er in de loop van de avond ineens achter dat zijn moeder jarig is. We improviseren snel een cadeautje - van mij in feite - en hij gaat er snel nog heen. Ook zo met kerstmis gaat hij er wel weer eens heen, maar het contact met thuis loopt duidelijk af.

Naast zijn baantjes via een uitzendbureau zet hij nu met een goede vriend 'een eigen zaak' op: de jongens kopen films op cd - of huren die zelf - die mensen dan kunnen huren. De jongens brengen ze naar de klant toe en halen 'm na een week weer op. Ze maken reclame op het Internet. Lang heeft hun zaak het niet vol kunnen houden.

Dan krijgt hij kiespijn: zijn verstandskiezen breken door, een pijnlijk proces waar hij echt ziek van werd; werken kon even niet, maar uitzendbureaus geven geen ziektegeld.

Er was een tandarts nodig. Deze schrok nogal van zijn nogal verwaarloosde gebit, dus er was een hoop te doen voor de tandarts. Toen ik vroeg naar zijn zorgverzekering bleek hij die niet te hebben, dus dit moest eerst geregeld worden. Dit duurde even, zodat ik in feite de eerste tandartskosten moest betalen, formeel 'voorschieten', maar de uitdrukking luidt dat je van een kale kip geen veren kunt plukken - *De un pollo desnudo no se pueden arrancar plumas*. De noodzakelijke pijnstillers vallen buiten die verzekering, dus moesten wij zelf betalen. Bovendien bleek hij schulden te hebben die hij moest afbetalen. Problemen buitenshuis dus.

Binnenshuis verliep het dagelijkse leven, zeker aanvankelijk, vrijwel zonder problemen. Met een bescheiden bedrag per dag koopt en kookt hij zijn eigen eten. Zijn huisraad en kleding zijn aangevuld met het meest noodzakelijke.

Binnenshuis is er nog iets op te merken. Hij gaat naar de jongerenplekken en komt al snel daarna met vrienden hierheen.

Jongeren zoeken een plek - en die is vaak niet thuis. Men spreekt af bij een parkeergarage of zo. Een hangplek? Ja, alleen als er geen andere plek is, en nee: het is geen hangplek maar een ontmoetingsplek. Zodra er een plek is, gaat men daarheen. Hierheen dus, dagelijks. Hier is een plek. Diego heeft een plek in de aanbieding: bij zijn pleegvader. De jongelui stromen toe en snappen direct dat deze plek niet bij Diego's ouders is, maar bij zijn pleegvader.

De jongelui, de meesten jonger dan Diego, behandelen mij als een kostbaar goed: ze wassen voor mij af, vegen de vloer, zetten het afval buiten, repareren mijn fiets, laten de hond uit en bejegenen mij uiterst beleefd en vriendelijk. Zo gaat dat dus met 'hangplekjongeren' als je ze een plek geeft. Het zijn, zachtjes uitgedrukt, 'schatten van kinderen'. Zo ligt dat. Geef ze een plek en je hebt 'geen kind aan ze'.

Kunnen ze dan niet thuis terecht? Ja, ze bellen hier steeds of ze al thuis 'moeten' komen, of dat ze nog even hier 'mogen' blijven of zelfs 'mogen' blijven slapen.

Met de feestdagen dan? Deze hadden we, en bij toeval ook nog wat verjaardagen van vijftien naar zestien jaar. Zelfs de jarige is dan nog maar kort thuis. Met de feestdagen vertrekt men zo tegen etenstijd naar huis, maar is kort daarna alweer terug. Er is klaarblijkelijk behoefte aan een plek, niet zijnde thuis, ook al is er een thuis.

Opmerkelijk is dat de jongens onder elkaar een heel vreedzame gemeenschap vormen. Het wordt pas onrustig als er jongedames bijkomen. Diego zei dit vrijwel letterlijk, en ik merk het ook. De jongedames scheppen een hoop onrust, o.a. via hun mobieltjes, waarop zij voortdurend berichten zetten als "Die of die heeft tegen die of die gezegd dat die of die tegen die of die dit en dat gezegd heeft over die of die, tenminste dat hoorde ik van die of die." Dit kan niet anders dan verwarring scheppen. De jongedames zelf lieten hier zich niet zien.

De jaren 12 t/m 14: Van herstart naar zelfstandigheid

Daar brak de dag van zijn verjaardag weer aan op 4 januari: **20 jaar nu**.

Dit was een triest gebeuren. Diego had van alles in huis gehaald en klaargezet, en toen begon het lange wachten. Moeder en tweede vader lieten geheel afweten. Uiteindelijk

verscheen, vele uren te laat, zijn eerste vader toch nog, zonder zijn huidige vrouw en dochter, en bleef nog maar kort. De man zegt wel dat hij alvast wat spullen heeft gekocht voor als zijn zoon echt in een eigen flat kan gaan wonen.

Gelukkig heeft hij nog wel vrienden en met hen vierde hij zijn verjaardag hier op 10 januari, hier beneden, want boven zou dat niet passen. De jongelui gedroegen zich keurig en er is bijna voortdurend geschaakt. Ik kreeg een inkijkje in hun leefwereld, vol tv, mobieltjes - en meisjes. Hun scheldwoorden zijn "homol" en "watjel". Ze weten weinig van wetten, nieuws en politiek. Een oprisping van een kamerlid, namelijk om de bromfietsleeftijd te verhogen, zien ze al als wet en feit.

Het schaken bleef als sport hier actief aanwezig. Diego leerde ook uit de boeken die ik hierover heb. Een vriend van mij met wie ik veel schaakte zette hij in twaalf zetten mat.

De pleegvader als boekhouder

De dag erna kwam Diego's biologische vader (met wie ik sindsdien een goed contact heb) met een grote stapel enveloppen, allemaal rekeningen. Diego's vrienden zagen dit. De man bracht niet alleen die enveloppen, maar ook al wat eigen meubilair voor hem mee. Daarna had Diego ook voor mij nog een 'cadeautje': ook Diego zelf dropte een grote stapel enveloppen op de tafel: allemaal rekeningen. Hij benoemt mij tot zijn boekhouder om aan die schulden te werken en hiervoor waar nodig regelingen te treffen. Daar ben ik meteen mee bezig gegaan door alles in een Excell bestand te zetten. Er bleken meteen al vervelende dingen. Die problemen zijn groter dan ik al vreesde.

- De apotheker heeft hij niet betaald maar op krediet gezet.
- Stapels niet-betaalde treinreizen (op krediet).
- Niet betaalde zorgverzekering.
- Kennelijk heeft hij allerlei bestellingen gedaan en de factuur hiervan naar het adres van zijn eerste vader laten sturen. Dat was die stapel enveloppen.
- Andere facturen liet hij naar het huis van de moeder sturen. Die had hij zelf nooit gezien: "Mijn moeder gooit dit soort post altijd meteen weg." Maar het incassobureau wist hem hier wel te vinden.
- De bank meldt een te grote en te langdurige minstand, eist betaling en schrappt de toestemming om in de min te staan.
- De provider van zijn mobieltje stuurt een incassobureau hierheen.
- Politie aan de deur: "Jongeman, je moet die boete echt gaan betalen, anders moet je [in de gevangenis] gaan zitten!"
- De telefoonmaatschappij belt mij op dat mijn telefoonrekening te hoog oploopt. Het blijkt dan dat precies die tijden dat ik niet thuis was of sliep Diego hier per computer, dus per telefoon, heeft zitten darten.
- Nu en dan miste ik toch weer geld uit mijn portemonnee en wat andere spullen ... gevolgd door de bekende stilte en "Hoe lossen we dit op?"
- Als hij geld had, nam hij dit op, ook als ik dit op zijn rekening had gestort om vanuit zijn bankrekening schulden af te betalen.
- In maart moest hij voor de rechter verschijnen. Daar blijkt dat er meerdere crediteuren hun zaak bij Justitie gedropt hebben. De zitting was kort en de

rechter was duidelijk: een werkstraf én betalen die rekeningen, anders zien we je hier terug en ben ik minder mild.

Dit vergde veel werk en veel overleg en afspraken. Vanaf de volgende dag hebben we dit allemaal besproken.

Zo kon hij het beste het geld dat hij zelf verdiend had opnemen en zijn bankrekening op stand nul houden. Dit verhinderde automatische incasso's. Zijn contante geld gaf hij bij mij in bewaring, een bewijs van vertrouwen. Hij ziet nu wel in dat er 'iets moet gebeuren', dat ik daar mee bezig ben en dat hij in deze even niet eigenwijs moet zijn. Voeding en kleding zijn nodig, volgens hem nu en dan ook een kapper én even uitgaan om met zijn vrienden te gaan darten in de stad. Deze sociale contacten zijn ook belangrijk. We kochten zelfs weer een fiets.

Zijn eigen bijdrage aan het probleem was dat hij, naast nu en dan een uitzendbaantje, twee krantenwijken ging lopen. Een avondkrant wordt net rond etenstijd bezorgd; hij maakte dan daarna zijn eigen eten klaar. Hij eet dan zelf daarna. Ook doet hij werkjes hier in huis, zoals het vervangen van de kattenluiken. Die zitten laag, zodat ik dat met mijn rugproblemen niet zelf kan doen. Ook blijft hij best goed in het intypen van bestanden.

Met plezier heeft hij ook kunnen werken op de plaatselijke kermis. Dit leverde hem contacten op waarmee hij later in deze periode zelfs bijna het hele zomerseizoen mee kon trekken met een kermisgezelschap met een eigen stand en kleine caravan. Zo'n gemeenschap is hecht: er waren genoeg 'moekes' die zijn kleren wel wilden wassen en repareren en die hem in hun grotere caravan uitnodigden, ook om mee te eten. De baas van de kermis nam de rol van de vader op zich. Dit was dus later; eerst moest er hier het nodige gebeuren.

We gingen samen naar het bureau van de gemeente waar je een uitkering kunt aanvragen. Samen: omdat hij hier in zijn eentje niet toe te branden was. Hier kregen we te horen dat hij geen recht op een uitkering heeft omdat de ouders tot (of tot en met?) de leeftijd van 23 jaar een onderhoudsplicht hebben voor hun kinderen. "Je bent dus op het verkeerde adres hier," zei de man van de gemeente, "je moet bij je ouders zijn."
Maar De un pollo desnudo no se pueden arrancar plumas...

De man zei ook dat hij geen uitkering kon krijgen omdat hij "in principe terug zou kunnen keren naar zijn ouders, indien hij zich zou houden aan de door hen gestelde regels"... Nu ja ... Alsof 'je aan de regels houden' de kern van de opvoeding is ... Er zijn geen regels daar: de jongste, Chico, is er de baas, de ouders onmachtig. Och ja, er is wél een regel voor Diego: minstens de helft van je verdiende geld afstaan ...

Een ander argument was het feit dat wij een woning delen. Wie een woning met een ander deelt, dus huur enz. uitspaart, krijgt minder of geen uitkering.

Tegen dit besluit heb ik een bezwaarschrift ingediend. Naast de feitelijke gegevens (Diego krijgt niets van zijn ouders en ik betaal alle kosten van een half invaliditeitspensioen) was mijn argument dat hun collega-overheidsdienst, de

belastingdienst, mij geen belastingaftrek toekende voor mijn pleegzorg omdat Diego niet officieel door de kinderrechter of Jeugdzorg bij mij geplaatst was. Het was een particuliere overeenkomst met de ouders dat hij hier kon wonen, dus moest ik bij de ouders zijn voor de kosten. Maar *De un pollo desnudo no se pueden arrancar plumas...* De beroepscommissie luisterde ... na enkele maanden wachten ... aandachtig en kende Diego pas een jaar daarna zijn uitkering toe ... Ambtelijke molens malen langzaam - *Los molinos oficiales se muelen lentamente ...*

We moesten het dus met elkaar zien te redden. Zo ben ik zijn zorgverzekering gaan betalen; vaak genoeg doen de ouders dit immers nog.

Dan gaan we ook samen naar het gemeentelijke bureau voor schuldhulpverlening. Deze ambtenaren kunnen regelingen treffen met de crediteuren. Ook treden zij op als budget coach. Samen: omdat hij hier niet in zijn eentje toe te krijgen was. Dit bureau hielp ons wel verder, al bleef er erg veel werk voor mij liggen. Je kunt daar leuke adviezen krijgen en prima afspraken maken, maar dan moet je je er nog wel aan houden. Bij Diego vergde dit permanente controle, inspringen en betalingen overnemen.

Immers, zijn uitkering, studiefinanciering en krantengeld kwam binnen op zijn rekening. Dit moest dan goeddeels besteed worden aan zijn schuldenbetaling en/of op mijn rekening worden gestort zodat ik zijn schulden en schoolgeld kon betalen, en/of worden opgenomen en bij mij in bewaring gegeven worden, wat de afspraak was. Contant geld kon hij beter overzien dan een banksaldo: op is op. Als ze ook in de min mogen staan van de bank, denken ze dat ze alles kunnen kopen. Eenmaal heeft hij dit allemaal niet gedaan en, kennelijk impulsief, een bankstel gekocht.

Maar, noteerde ik in mijn dagboek, de maand erna was hij weer constructief bezig met zijn budget en vroeg hij mijn hulp als er crediteuren aangeschreven moesten worden. Ook naar de tandarts en de kaakchirurg ging ik mee: eerst de verstandskies, dan de sanering en daarna nog een kaakontsteking. Samen: om te garanderen dat hij daar inderdaad heenging en om de facturering af te spreken.

De scholen

Zijn koksopleiding liep mis. Dit lag niet alleen aan de leerling, maar ook aan de school: aan de leerling omdat zijn stage misliep. Zijn stageplek was een gerenommeerd restaurant in Ciudad, mooie plek, maar je moet er dan wel zijn en op tijd zijn. Hieraan ontbrak het. Ook aan het 'doen wat de baas zegt'. Dus niet de biefstuk mogen bakken maar uien schillen ... Als zijn stagetijd dezelfde was als die van de krantenwijk, nam ik zijn wijk even over.

Ik: "Diego, je komt nu uit school, maar het is nog maar tien uur ...?"

Diego: "Ik wist niet in welke klas ik moest zijn, voor wel vak, en hoe laat. Ook de portier wist het niet. Het huiswerk weet ik ook niet."

In de mooie folder van de school staat: "De leerling is verantwoordelijk voor zijn of haar eigen leerweg." Vrij vertaald in de praktijk is dit: 'De leerling zoekt het maar zelf uit'. Niet iedere leerling is hiertoe in staat. Het werd weer baantjes zoeken.

Diego ziet nu in dat hij met zijn diploma (slechts voorbereidend beroepsonderwijs) weliswaar zijn best heeft gedaan en een diploma heeft, maar dat dit op de arbeidsmarkt vrijwel niets waard is. Daarom wil hij weer gaan leren: een vak, dus weer naar het Middelbaar Beroepsonderwijs. Hij wilde dit destijds al, maar zijn ouders wilden dit niet betalen, zij zagen liever een loon binnenrollen en eisten dit dus vrijwel in zijn geheel op. Dit hielp hem dus niet verder. Ik eis geen loon op, maar dan blijkt dat het loon toch wel erg laag is. Een studiebeurs wordt dan de volgende bron van inkomsten - of lening - met de dan in werking te treden beperkingen vanwege het schuldhulpverleningsbureau. Hij weet dit, beseft het en accepteert het.

Hij koos voor een ander vak, mede op advies van zijn huisarts: ga niet met je astma boven een dampend fornuis staan. Hij koos voor de opleiding tot beveiligiger. Daar kon hij in het nieuwe schooljaar beginnen, wederom in de westelijke stad, dus met treinabonnement - én studiebeurs plus een studenten-openbaar-vervoers-kaart die, pech even, niet in het begin van de maand wordt betaald, maar op het eind; hier moest ik dus even inspringen - ook nog eens toen Diego deze kaart verloor (zoals voorheen zijn buskaarten) en vervanging ervan lang duurde.

Ik kreeg de koksmessen cadeau, in ruil voor, nu, de aanschaf van zeer nette kleding plus een stapel schoolboeken - en een strijkbout en schoensmeer. Een beveiligiger loopt niet in een spijkerbroek en T-shirt, maar met glimmende schoenen in een broek met een vouw, daarboven een net overhemd met stropdas en colbert. Hij had in de loop van deze jaren een interessante stage bij de douane op het vliegveld, en een leuke stage als *steward* bij de plaatselijke voetbalclub. Deze school liep wel goed, want hij wist hoe laat hij in welk lokaal hij voor welk vak moest zijn en wat het huiswerk was. Het was een goede school met, voor beveiligigers noodzakelijk, heel veel gymnastiek en sport. Alleen het examen heeft hij niet gehaald.

Tot zover de problemen *buitenshuis*.

Het leven binnenshuis

Nee, die schaduwkant was natuurlijk nog niet verdwenen. Wij hadden logischerwijs ook conflicten binnenshuis. Zo was ik het er niet mee eens dat hier een *space cake* gebrouwen werd: een cake met hasj of wiet erin. Ook verdroeg ik geen wiet-kwekerij op zijn kamer, dus in mijn huis. Beetje jammer dat hij op zijn kamer ook ging darten - leuk natuurlijk, maar zo'n pijltje komt ook wel eens naast het dartbord en er kwamen dus heel wat van die gaatjes in de deur zelf.

Leuk en mooi, dat hij zijn eigen eten verzorgde en dit vaak ook boven op at - in de loop der tijd had hij daar zijn eigen televisie, computer en audio-apparatuur, maar mijn keukenla met bestek begon leeg te raken: dit bleef gewoon allemaal boven liggen. Op een gegeven moment zat er geen vork meer in. Ik heb toen alle bestek in glazen potten in mijn afsluitbare kast gezet en in de keukenla maar één set van vork, lepel, mes en theelepeltje achtergelaten. "Waar is het bestek?!" "Boven," zei ik, "één trapje op en af lopen en je hebt weer bestek." Geen protest maar een blik van 'Jij bent slim, zeg!'

Het nadeel van dit bijvoorbeeld boven eten, tv kijken en zo meer, dus gaandeweg meer zelfstandigheid was dat ik de vanzelfsprekende contactmomenten overdag wel eens

miste. Die had ik nodig omdat Diego, ondanks zijn leeftijd, al volwassen immers, niet erg handelingsbekwaam, dus (nog) niet zelfredzaam was, plus niet goed kon omgaan met tegenvallers, frustraties en botsingen of conflicten. Bij zowat alles in het dagelijkse leven heeft hij een even nauwgezette als liefdevolle en geduldige en praktische begeleiding nodig. Hij struikelt zogezegd over een kiezelsteentje, gooit het bijltje er dan snel bij neer, of wordt passief, trekt zich terug en ontloopt mij dan. Dit is lastig als er ook naar oplossingen van problemen of conflicten gezocht moet worden.

In april schrijf ik over mijn zorgen aan een vriend, maar ik schrijf ook: **"En passant loopt Diego hier gelukkig rond. Hij leert ook.** Hij zat tijdenlang ijverig achter mijn computer hier om in Excell zijn budget op te maken van zijn met zijn krantenwijken in weer en wind zuur verdiende echt eigen geld."

De bezoekende vrienden, die ook vaak bleven slapen, maakten dit allemaal mee. Overdag gaven zij gezelligheid, de late avonden waren als vanouds voor ons samen. De gehechtheid en het vertrouwen zijn behouden.

In mei ging ik maar weer eens een lezing geven op een internationaal congres, nu in Duitsland, dus een aantal dagen weg. Diego heeft in zijn eentje alles hier in huis, de dieren en zichzelf, netjes verzorgd. Hetzelfde herhaalde zich toen ik later hiervoor weer een poosje naar Griekenland moest.

Hij liep ook de plaatselijke avondvierdaagse [voettochten] mee. Daarvoor krijg je een kruisje. Dit legde hij op het graf van zijn oma.

Zijn 21^e verjaardag werd niet alleen gevierd met de vrienden, dit jaar in het zwembad, maar nu ook bij zijn eerste vader, met wie het contact toch aardig hersteld is - triest genoeg vermoedelijk omdat het contact met zijn tweede ouders gaandeweg toch wel afliep.

Zijn meest nabije jongere vriend Jair was niet blij met de zomervakantie: "Dan verveel ik mij allen maar" ... "Nou, kom maar hierheen hoor!" Na de zomervakantie was dit vriendje van hem hier ook vrijwel altijd buiten zijn school- en krantenloop-tijden. Als hij hier bleef slapen liep hij onbekommerd schaars gekleed rond en sliepen de jongens onbekommerd bij elkaar in één bed. "Zij voelen zich hier veilig", zei dezelfde vriend die dit al eerder heeft gezegd.

Al even lieftallig adopteerde hij een zwerfhond!

De tijd kruipt verder. Hij wordt 22 jaar.

Hij vindt in de westelijke stad, waar ook zijn school ook staat, een vriendin én een kamer. Die kamer vond hij bij de baas van het kermisgezelschap waar hij in een deel van het laatste kermis seizoen mee rondtrok. Na de zomer worden alle attracties en attributen dan geparkeerd in een grote loods tot het volgende seizoen weer begint. De baas van de kermis woont daarnaast en boven de loods is er een kamer. Die baas zou hem dan ook helpen met het wonen en zijn financiën, deze ook voor zover nodig beheren.

Eind maart van intussen jaar 14 gaat Diego zijn spullen inpakken. Van mij krijgt hij als afscheidsgeschenk een koelkast mee, in ruil voor het netjes achterlaten van zijn kamer

("Jij bent slim!"). **Dan vertrekt hij op 1 april van dat jaar** in drie ritten met behulp van een vriend met een auto.

Zijn jongere vriend Jair blijft hier komen, vaak zelfs, en tot ver in het volgende jaar. Ik overwoog al hem de kamer van Diego aan te bieden, mede gezien zijn vele klachten over zijn ouders. Terwijl ik hier nog over nadacht, meldde zich een asielzoeker, via de kerk, en besloot ik hem die kamer aan te bieden.

Later merk en hoor ik dan dat het met Jair niet goed gaat: diefstallen, ook uit mijn huis, en zo meer. Als ik hem hiermee confronteer, in de sta dop de fiets, zwijgt hij, kijkt de andere kant op en fietst door - ik zie hem niet meer terug. Als ik Diego en zijn vrienden vraag hoe hij tot zoiets gekomen is, bestaat het antwoord uit één woord: "Drugs". Had ik hem die kamer maar kunnen aanbieden, dacht ik achteraf. Hij was de jongen van de eerder vermelde *space cake* en de wiet plantage boven, beide door mij niet geaccepteerd.

Vertrek ...? Zelfstandig ...? Dit verhaal houdt nog niet op ...

Al snel na zijn verhuizing begint het kermis seizoen en trekt hij mee met de kermisgemeenschap, met de al eerder vermeld 'moekes' en de baas als toezienende 'vader'. Tegen de komst van de herfst houdt dit seizoen weer op en zie ik Diego weer terug, als vaste regelmatige bezoeker. Diego zegt dat het goed met hem gaat. Hij zegt wel dat hij van zijn ouders niets meer hoort en dat zijn eerste vader bijspringt met het schoolgeld. Ik sprong nog bij met de zorgverzekering, dit mede omdat hij wel recht op een studiefinanciering had, maar daarvan te weinig geld ontving. Een blik op zijn bankrekening bevestigde dit. Hij ging in beroep en won dit beroep, maar zoiets duurt nu eenmaal vrij lang.

Wat hij wel zelf moest gaan betalen was de betalingsregeling die hij met de fietsenmaker zelf had afgesproken. De man belde mij echter op waar zijn jonge klant dan wel bleef met het geld ...

Hier binnenshuis was de sfeer zoals hierboven beschreven is, inclusief de goede kanten daarvan. Mogen we zeggen: de tweede gehechtheid in de volgende fase, en de onthechting in eerste fase?

De jaren 15 t/m 18 - De onthechtingsfase

De eerste maanden van **jaar 15, 23 jaar geworden**, verliepen zoals hierboven is geschetst. Wat echter gaandeweg toenam was het financieel bijspringen. Dit bracht mij op ...

... een grens,

Dus in mijn termen: een grens-aangevende boodschap. Zo'n boodschap zegt niet 'jij deugt niet en bent grensoverschrijdend bezig', maar 'Ik stuit op mijn grenzen'. In de maand maart van **jaar 15** maakte ik hiertoe een uitdraai uit mijn kasboek vanaf oktober het jaar daarvoor t/m maart van dit jaar, met de kolommen datum, omschrijving, gift, lening en totaal, en onderaan de rij "totalen". De ene uitgave was gift,

een andere lening, weer anderen werden gedeeld. De kolom 'lening', en dus de mogelijkheid hiertoe, was echter naïef van mij en niet voldoende vooraf doordacht. Ik zal de totalen hier niet noemen, maar ze waren wel hoog. Opmerkelijk was vooral dat het eindbedrag van de kolom "lening" vrijwel exact overeenkwam met mijn minstand op mijn bankrekening. Wat hij met zijn werkjes hier verdiend had, stond niet in dit overzicht, want die uitgaven stonden in andere kolommen, zoals 'huisonderhoud', 'web sites' en zo meer. Uit de rij "totalen" bleek dus dat het geld voor die werkjes en de giften wel binnen mijn mogelijkheden lag, maar de leningen dus in feite niet. Hij moest dus zijn leningen van mij terugbetalen, wat niet realistisch was, maar ik moest vrijwel hetzelfde bedrag terugbetalen aan mijn bank, welk bedrag het maximum aan minstand al naderde.

Ik moest dus een duidelijke grens trekken: geen 'leningen' meer, en van wat hij hier verdiende ging voor de helft naar de afbetaling van zijn leningen van mij. Niet dat deze kleine bedragen voldoende waren, maar er was een grens gezet. Bescheiden of echt noodzakelijke giften konden nog wel eens, en hij had in elk geval het gevoel dat hij iets aan zijn schulden deed.

Dit voldeed, waarna het kermis seizoen weer begon.

Op één punt voldeed het niet, maar dit merkte ik pas later: ik had zijn examengeld betaald en hij zei dat hij dat examen gedaan en gehaald had. Later bleek dat hij het examen in feite niet gedaan, en dus ook niet gehaald had.

Over 'bijspelingen' gesproken ...

Eind december van dit **jaar 15** ging of moest hij voor zijn baas, volgens zijn verhaal, naar Dublin, Ierland vliegen om daar iets zakelijks te regelen voor de kermis, terwijl zijn baas met vakantie is.

Diego belt mij op: portemonnee met paspoort, bankpas en vliegtuigticket verloren... Ik gidste hem telefonisch naar de ambassade, die een noodpaspoort kon verzorgen. Op mijn advies vond hij de noodopvang van het *Salvation Army* vinden en daar slapen. Het lukte mij met veel moeite nog net op tijd om in het Engels voor hem een vliegtuigticket te regelen.

Zo kwam hij terug en belde even dat dit gelukt was. Hij kwam echter hier niet zomaar door de douane het land in. Het bleek dat hij nog een boete had openstaan, dat hij die moest betalen, óf twee dagen in een cel moest gaan zitten. Ik kreeg de douanier nog aan de telefoon. Ik legde uit dat een boete een overtreding is en geen misdrijf, dus geen strafblad oplevert (wat hem als beveiliging verweten zou worden), maar de douanier legde uit dat hij nu eenmaal zijn instructies had en dat Justitie het verder zelf maar af moest handelen.

Na die twee dagen was hij weer vrij en belde hij zijn tweede vader. Deze wilde hem wel op komen halen, maar zijn benzine en zijn geld was op, zelfs te kort om nog via mij te rijden. Of ik misschien nog een treinkaartje kon regelen?

Diego ging eerst, de kerstdagen naderden, naar zijn ouders. Op 6 januari van het jaar daar op, hier **jaar 16, net 24 jaar geworden**, duikt hij weer op.

Tijdens de nood- en spoedtelefoontjes moest ik naar bevind van zaken praktisch handelen. Daarna was er tijd voor mij om te gaan twijfelen aan Diego's verhaal: was dit

niet bijvoorbeeld een reis voor drugstransport? Ik heb dit nooit kunnen achterhalen. Hij zei "Dit is nu achter de rug" en wilde er verder niet over praten.

In de eerste maanden van dit jaar is hij zo'n twee keer per week weer hier. Slapen kan boven niet meer, beneden nog wel, want in heb de bovenkamer ter beschikking gesteld aan een asielzoeker. Er wordt geschaakt, ge-gamed, en er worden werkjes gedaan. Ik noteer hier in mijn dagboek: Kind aan huis weer, lijkt het. Op andere momenten kwam hij aardig volwassen over.

Daarna begint het kermis seizoen weer en is hij daarmee op pad en aan het werk. Na dat seizoen duikt hij weer op. Hij vertelt dat hij gebroken heeft met de kermisbaas en/of deze met hem. Hij zou kunnen werken bij een beveiligingsbedrijf ... én geld te kort komen voor de zorgverzekering. Nogal onduidelijk en oncontroleerbaar. Ik trok de financiële grenzen nog weer iets aan.

In jaar 17, 25 jaar geworden, was hij in de eerste maanden zo eens per week weer hier, optrekkend met de andere jongeren hier, maar nu ook serieuzer aan het werk; hij kan zo maar urenlang aan het werk zijn voor mijn websites, dus ook mee eten, soms ook weer zelf gekookt.

Hij vertelt dat broer(tje) Chico nu uit huis is, zelfstandig woont, en zelfs vader is geworden. Hij vertelt minder maar vraagt nu ook hoe het met mij gaat: wordt volwassener, maakt zich meer los, onthecht zich.

Het wordt weer lente en mooi weer, maar nu verneem ik niets over het nieuwe kermis seizoen, maar zie hem in die tijd niet. Hij wordt minder mededeelzaam, maakt zich dus los. Hij zou na zijn vriendin in de westelijke stad nu een vriendin Daniella in een noordelijke stad hebben, dus reiskosten moeten maken.

Later in het jaar hoor ik, in zijn taal: "Mijn bek is niet best", ofwel er is weer kiespijn, dus een tandarts nodig, dus deze betalen, dus eetgeld te kort komen, dus mij vragen om hier weer eens in te springen.

Dan begint jaar 18, 26 jaar geworden. Dit werd het jaar van **ontmaskering, confrontatie en afscheid.**

Op 23 januari belt hij mij op. Hij zou bij een dokter geweest zijn en nu in de apotheek staan voor oogdruppels, maar daarvoor geld te kort komen. Ik was in principe wel bereid om weer even in te springen door iets op zijn bankrekening te storten, maar het toeval was dat ik net bezig was met mijn pc: fouten op te sporen en te herstellen, dus dit zou nog wel een poosje duren. Desondanks onderbrak ik dit programma en sloot de pc af ... waarna de pc zich niet meer liet opstarten, op een foutmelding na dan. Dus belde ik het laatste telefoonnummer dat ik van hem in mijn adresboekje had staan. Ik kreeg een zekere Manuel aan de telefoon.

"Oh, Diego woont hier bij mij in. Nee, niet meer aan [het vorige adres]."
 Doorvragend bleek dat hij helemaal geen baan heeft in de beveiliging. "Hij zit hier de hele dag niks te doen. Ja, hij had even kunnen werken in de oliebovenkraam. En van de zomer heeft hij gewoon gewerkt op de kermis. Nee, hij heeft zijn school niet afgemaakt, geen diploma ..."

Dus ook geen examen gedaan (wat ik betaald heb) en geen opfrisexamen gedaan (wat ik betaald heb).

Van een tandarts en problemen met het gebit wist Manuel niets af, ook niet van oogproblemen, dokter of apotheek. Volgens Manuel is Diego niet verzekerd en heeft hij geen paspoort, staat hij niet ingeschreven bij de gemeente, is hij onzichtbaar en 'niet bestaand' - vermoedelijk om zijn crediteuren te ontlopen - die dus ook niet afbetaald worden.

Vriendin Daniella in de noordelijke stad? "Nooit van gehoord".

Ik was onthutst en heb lang gebeld met de tweede vader.

Vorig jaar heeft Diego, vertelde de vader, nog drie maanden bij zijn ouders gewoond, dus niet op [adres]. Die kermisbaas heet Carlos en die is echt niet zo slecht. Hij had gespaard voor Diego en hem zelfs rijkelijk betaald.

Diego weet nu wel dat hij ontmaskerd is, dus die houdt zich wel even stil, zijn gebruikelijke reactie. Ik benut die tijd om e.e.a. te gaan onderzoeken.

Op 27 januari heb ik zijn moeder en zijn kermisbaas Carlos gebeld. Geen baan bij de beveiliging, gewoon deze zomer op de kermis gewerkt. Geen examen, geen diploma. De naam Daniella zei hun niets. Het door Diego gegeven adres van haar bestaat niet. Sanering van het gebit: niets van gemerkt. Oogproblemen? Niets van gemerkt... O ja, de reis naar Ierland was niet voor deze baas. Hij heeft Diego niet minder maar juist meer geld gegeven na het seizoen. Verslaafd? De moeder: "Blowen en gokken" ... Ik dacht terug aan het door mij bestreden spelen op gokkasten en het eveneens bestreden bakken van een *space cake* en een wiet kwekerij

Van het bovenstaande maakte ik een lijst op en nam ik deze lijst op in een e-mail bericht aan Diego. Nu ben ik gewend moeilijke berichten altijd even te laten rijpen, minimaal een nacht, maar ik klikte per ongeluk tweemaal op het bericht, waarna de computer het verzond voor ik er nuances en verbeteringen in had aangebracht, met name niet de correctie van de passage waarin ik in feite het contact verbrak: niet meer bellen, ik neem niet op; niet meer komen, ik doe je niet open. Zoiets haal ik normaliter in een herziene versie weg, maar het bericht was al verzonden en ik heb het hierbij maar gelaten. Er volgde een stilte.

Dramatisch was dat hij een poos later toch hier aanbelde en dat ik hem, voor het eerst in 18 jaar, niet binnenliet. Hij droop af.

Achteraf vind ik dit onjuist van mijzelf. Ik stelde dus snel een herzien bericht op. Het eerste bericht leest zonder meer als een 'jij deugt niet' (wat ik 'een jij-boodschap' noem), het tweede bericht was meer wat ik 'een ik-boodschap' noem, een waarin ik mijn grenzen aangeef. Ben je verslaafd? Zoek hulp, maar niet hier, tegen verslaving buitenshuis kan ik niet op. Ik zeg dat na al deze leugens mijn mogelijkheden zijn uitgeput en dat mijn accu leeg is.

Zelf bedacht ik dat je iemand soms beter kunt helpen door hem *niet* te helpen, in het bijzonder bij verslavingen. Enerzijds voelde ik mij schuldig dat ik hem niet had

binnengelaten, anderzijds zijn die verslavingen er pas gekomen nadat hij van hier vertrokken was.

Enige tijd na mijn herziene bericht verscheen Diego hier. Hij kwam zijn fouten erkennen en zijn excuses aanbieden. Volgens hemzelf heeft hij wel het diploma gehaald en korte tijd in de beveiliging gewerkt, daarna weer op de kermis. Nu ook weer, met een nieuwe baas. Hij woont nu bij zijn moeder, heeft een uitkering aangevraagd en heeft een werkcoach. Hij wil zijn leven weer opbouwen. Hij werkt nu voor een uitzendbureau als schoonmaker op het station hier vlakbij in Ciudad. Hij had daarvan een hesje aan. Hij vroeg wel weer om reisgeld. Dit niet gegeven. Ik nam aan dat het spoor zorgt voor vervoer van het eigen personeel.

Later vernam ik van iemand dat hij werk gevonden bij de 'sociale arbeidsvoorziening' in zijn ouderlijke gemeente. Hij onderhoudt daar de plantsoenen, wat hij op zich wel prettig werk vindt, én waar begeleiding is vanuit de sociale dienst van die gemeente.

Tien jaar later ...

... zoek ik hem per e-mail weer op en nodig ik hem bij mij uit om te vertellen hoe het met hem gaat en hoe hij terugkijkt op de tijd bij mij. Hij woont nu zelfstandig in de ouderlijke stad. "Mijn ouders zijn oudjes geworden, met een rollator." Nog contact met hen? "Nu en dan." Hij heeft een vriendin en werkt bij de administratie en de servicedienst in een naburige gemeente - in een net pak! - waarover hij tevreden is. Terugkijkend is hij tevreden. "Je wás er ... voor mij ... altijd ..."

Slotwoord -

"Érase que se era... Volverse en reflexión" - Er was eens ...Omzien in bezinning

Dit zijn mooie slotwoorden van dit verhaal over 'eerste gehechtheid mislukt, tweede hechting aangeboden en gehecht geraakt, gevolgd door het ook noodzakelijke proces van onthechting.

Het verhaal laat ook zien dat de in de eerste kinderjaren ontstane schaduwkant niet zomaar verdwijnt, maar zich terdege laten zien, dus dat juist door het contact *inclusief de schaduwkant* de tweede gehechtheid mogelijk maakt. Ook dat het zich een weg vinden in de samenleving daarna bepaald niet eenvoudig is, maar ook (wat ik vaker meemaakte) dat het contact met de ouders, problematisch als het bleek, toch in stand blijft en zich vroeg of laat zelfs herstelt.

Denk aan wat ik zei op de zondagavonden dat hij per se even tegen zijn zin naar zijn ouders moest: "Diego, het zijn je ouders en dit blijven zij. Als jij veertig bent, zijn het nog steeds je ouders."

Hij is nu 36, zijn ouders zijn "oudjes geworden met een rollator", maar ook nog met contact, zij het "nu en dan", wat bij die leeftijd past. Hij zegt dat het nu goed met hem gaat en dat hij nu tevreden is over zijn leven ... én over de tijd bij mij.